

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Kriminalita dětí a mládeže

Diplomová práce

Autor: Bc. Jaroslava Frejková

Studijní program: K – SPN N 6731 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Vedoucí práce: JUDr. František Novotný, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Ústav sociální práce

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslava Frejková**
Osobní číslo: **U1323**
Studijní program: **N6731 Sociální politika a sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce**
Název tématu: **Kriminalita dětí a mládeže**
Zadávající katedra: **Oddělení sociální práce a sociální politiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. František Novotný

Datum zadání diplomové práce:

28. ledna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

27. března 2015

L.S.

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.
ředitel

Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 12. března 2015

.....
Bc. Jaroslava Frejková

Abstrakt

FREJKOVÁ, Jaroslava. *Kriminalita dětí a mládeže*. Hradec Králové, 2015. Diplomová práce. Univerzita Hradec králové, Ústav sociální práce.

Anotace

V úvodu je zdůvodněn výběr tématu práce, cíle i metody, které byly při zpracování použity.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a metodickou.

V teoretické části práce jsou nejprve vymezeny pojmy využívané v práci. Následně je proveden stručný rozbor etiologie, fenomenologie a prevence kriminality dětí a mládeže. Konkrétně se jedná o vliv osobnosti, vliv rodiny, vliv školy, vliv party a vliv médií na páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží. Pozornost je zaměřena i na strukturu kriminality a možnosti její prevence. Poznatky takto získané slouží jako základ pro empirický výzkum. Ten je prováděn formou strukturovaného dotazníku a řízených rozhovorů. Dotazníková metoda byla provedena s padesáti respondenty z pěti různých sociálních skupin. Pro řízené rozhovory se podařilo získat osm osob z řad rizikové mládeže.

Statistickým zpracováním a komparací získaných údajů mohly být definovány příčiny kriminality této skupiny osob a potvrdit stanovené výzkumné předpoklady.

Klíčová slova:

Etiologie kriminality, fenomenologie kriminality, kriminalita dětí, kriminalita mládeže, kriminogenní faktory, prevence kriminality.

Abstract

FREJKOVÁ, Jaroslava. *Child and juvenile crime*. Hradec Králové, 2015. Master Degree Thesis. University of Hradec Králové, Social Work Institute.

Child and juvenile crime

The introductory part of thesis provides an informations about child and juvenile crime, it explains why the author decided for this topic, her aim and all of methods which are used.

The thesis is divided into two parts. The first part is theoretical and the second part is methodological.

In the first part are defined the terms used in thesis followed by an analysis of etiology, phenomenology and the prevention of juvenile crime. Following chapter describes juvenile crime more specifically. It aims primarily at the influence of personality, family influence, school influence, group influence and media influence to commit a crime. Further, it focuses on the structure of crime and preventive measures. The base of empirical research are parts of the knowledge. The empirical research is based on a structured questionnaire and interviews.

The result of the questionnaire method is based on the responses of fifty respondents from five different social levels. Structure interviews were conducted with eight persons from among high-risk youth. The author defined the causes of child and juvenile crime based on statistic and comparison presented in this thesis.

Key words:

Crime etiology, phenomenology of crime, youth crime, juvenile crime, youth crime structure, criminogenic factors, crime prevention

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Základní pojmy	11
1.1 Kriminalita	11
1.2 Děti a mládež	13
2 Příčiny kriminality dětí a mládeže	17
2.1 Rizikové a kriminogenní faktory páchaní kriminality	18
2.1.1 Rizikové faktory páchaní kriminality	18
2.1.2 Kriminogenní faktory páchaní kriminality	18
2.2 Příčiny kriminality dětí a mládeže	20
2.2.1 Příčiny závislé na stavu společnosti a její patologii	20
2.2.2 Příčiny závislé na problémech spojených s dospíváním jedinců	20
2.2.3 Příčiny související s novými či staronovými jevy v současné společnosti	21
2.3 Jiné příčiny kriminality dětí a mládeže	22
2.3.1 Osobní a osobnostní dispozice jedince	24
2.3.2 Vliv rodiny	31
2.3.3 Vliv školy	33
2.3.4 Vliv party	36
2.3.5 Vliv médií	38
3 Fenomenologie kriminality dětí a mládeže	41
3.1 Celková kriminalita dětí a mládeže za období 2012 - 2014	42
3.2 Násilná kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014	42
3.3 Majetková kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014	43
3.4 Mravnostní kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014	43
3.5 Typické způsoby páchaní a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží	43
4 Prevence kriminality dětí a mládeže	45
4.1 Prevence kriminality v České republice	45
4.2 Preventivní činnosti zaměřené proti kriminalitě	46
4.2.1 Sociální prevence kriminality	46
4.2.2 Situační prevence kriminality	47
4.2.3 Identifikace rizikového jedince a určení garanta preventivního působení	48
EMPIRICKÁ ČÁST	50

5 Výzkum zaměřený na kriminalitu dětí a mládeže.....	50
5.1 Metodologie výzkumu.....	50
5.1.1 Cíl výzkumu a výzkumné předpoklady	50
5.1.2 Operacionalizace dílčích výzkumných cílů.....	51
Operacionalizace dílčích výzkumných cílů (dále jen DVC).....	52
5.2 Respondenti výzkumu	54
5.2.1 Respondenti dotazníkového šetření.....	54
5.2.2 Respondenti případových studií.....	55
5.3 Dotazníkové šetření.....	55
5.4Případové studie.....	68
5.4.1 Martina – 18 let, nezaměstnaná	69
5.4.2 Tobiáš – 18 let, učeň.....	70
5.4.3 Michal – 16 let, základní škola.....	71
5.4.4 Jozef – 17 let, nezaměstnaný.....	73
5.4.5 Martin – 15 let, základní škola.....	74
5.4.6 Patrik – 18 let, učeň.....	75
5.4.7 Dominik – 17 let, student	76
5.4.8 Petr – 18 let, učeň	78
5.4.9Analýza a vyhodnocení případových studií	79
5.5 Vyhodnocení výzkumu	80
Závěr	82
Seznam tabulek	85
Použitá literatura.....	86
Přílohy.....	89

Úvod

Střízlivě vnímající a uvažující člověk v dnešní dynamicky se rozvíjející společnosti nemůže v žádném případě přehlédnout negativní fenomén sociálně patologických jevů u skupin nedospělců, tj. dětí a mládeže.

S nimi se setkáváme nejen prostřednictvím sdělovacích prostředků, jejich projevy můžeme registrovat v každodenním životě.

Nejedná se jen o poklesky v chování hraničící někdy až s absencí morálky, projevují se i trestnými činy, proviněními a činy jinak trestnými podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, obecně můžeme hovořit o kriminalitě dětí a mládeže.

Pro každou fungující společnost je kriminalita dětí a mládeže problém, jemuž je třeba věnovat pozornost a přijmout opatření k její eliminaci.

Tato opatření musí být efektivní, co se týká jejich výsledku, ale i vynaloženého úsilí a v neposlední řadě i vynaložených finančních prostředků.

Prvním předpokladem pro to je včasná identifikace potenciálního nebo již reálného pachatele kriminálního jednání z řad dětí a mládeže.

K ní může dojít na základě jeho projevů nebo jeho příslušnosti do negativně orientované sociální skupiny (rodiny, skupiny vrstevníků).

Následně je třeba odhalit příčiny, které vedou mladého jedince k páčání trestné činnosti, může se jednat o faktory vnitřní a vnější nebo jejich kombinaci.

Bez odhalení příčin kriminality není možné přijmout příslušná opatření, realizovat konkrétní preventivní programy a projekty.

Zájem o odhalení příčin kriminality dětí a mládeže a o následná preventivní opatření je důvodem výběru tématu této diplomové práce.

Cílem této diplomové práce je:

- analyzovat relevantní teoretické zdroje z kriminologie i dalších vědních disciplín k poznání příčin kriminality;
- analyzovat relevantní teoretické zdroje z kriminologie i dalších vědních disciplín k popisu, struktuře a formám kriminality dětí a mládeže;
- analyzovat relevantní teoretické zdroje z kriminologie i dalších vědních disciplín ke stanovení optimální formy prevence kriminality dětí a mládeže;

- na základě provedeného dotazníkového šetření určit podle vyjádření jednotlivých skupin respondentů i jejich souhrnu zastoupení komponent stanovených podle analýzy teoretických zdrojů u etiologie, fenomenologie i prevence kriminality dětí a mládeže;
- na základě analýzy případových studií u skupiny „delikventní mládeže“ určit příčiny páchaní kriminality dětí a mládeže;
- srovnat výsledky případových studií s výsledky dotazníkového šetření ve společných oblastech.

K dosažení stanovených cílů **bylo využito:**

- studia a analýzy dokumentů – teoretických zdrojů;
- dotazníku jako nástroje získání dat od jednotlivých respondentů;
- statistických metod ke zpracování dat získaných prostřednictvím dotazníku;
- individuálních rozhovorů se skupinou „delikventní mládeže“;
- metod formálně logického myšlení ke zpracování a prezentaci výsledků výzkumu formou individuálních rozhovorů.

S ohledem na širší celospolečenské měřítko jako jeden z limitujících faktorů příčin kriminality dětí a mládeže, forem i způsobů páchaní kriminality dětmi a mládeží a z nich vyplývajících programů a metod prevence kriminality, jež jsou ve svém souhrnu specifické pro Českou republiku, byly využity především tuzemské teoretické zdroje.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní pojmy

1.1 Kriminalita

Pro možnost výkladu základních pojmů, které budou v této práci využity, z pohledu jednotlivých vědních disciplín, jež je zkoumají v rámci svého předmětu, je vhodné tyto již nyní vymezit tak, jak budou dále přijímány.

Pojem **kriminalita** je stěžejním při vymezení **kriminologie** jako „vědy o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a její kontrole.“¹

Tím však nebyl vysvětlen samotný pojem kriminality. Obecně je kriminalita zahrnuta v rámci širšího záběru mezi **sociálně patologické jevy** (viz dále) a podle jejího legálního (juristického) pojetí kriminality se jedná o souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako **trestné činy**. V tomto pojetí se kryje s trestněprávním pojmem kriminality.

Jak bude uvedeno ve vztahu k nedospělým (tak můžeme rovněž souhrnně označit věkovou kategorii dětí a mládeže) bude toto pojetí širší, neboť mimo trestných činů bude v sobě zahrnovat i **provinění** a **činy jinak trestné** podle z. č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), komplexně je pak možno hovořit o **delikvenci**. V obecném pojetí do delikvence vedle trestných činů řadíme i jednání osob, které za něj nejsou trestně odpovědné, jsou tendence podřadit sem i přestupky. Pro potřeby této práce není delikvence synonymem pro kriminalitu, neboť sem nejsou zahrnuty přestupky.

Trestným činem je podle § 13 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku (dále jen trestního zákoníku ve zkratce tr. zák.) „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ K pojmu trestného činu uvádí dále § 111 tr. zák.: „Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákoníku nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.“

Proviněním je podle § 6 odst.1 z. č. 218/2003 Sb. „trestný čin spáchaný mladistvým.“

Čin jinak trestný je čin naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, který z důvodu nedostatku věku nebo podmíněné přičetnosti mladistvého pachatele není trestným činem, což má svůj základ v ustanovení § 5 odst.1 z. č. 218/2003 Sb.: „Mladistvý, který v

¹NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 15.

době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

Pro přiblížení **sociálně patologických jevů** před jejich definičním vymezením bude vhodnější uvést vedle kriminality další z nich. Mezi ně můžeme zařadit příkladně sebevražednost, rasismus, různé projevy agrese, nealkoholovou toxikomanii, alkoholismus a jiné závislosti, prostituci, rozvodovost, ve vztahu ke zvolené skupině pachatelů třeba i záškoláctví, útoky z domova apod.

Většina z nich nedosahuje závažnosti kriminality, s tou však jdou ruku v ruce, neboť jsou často jednou z jejích příčin či doprovodným jevem.

Za sociálně patologické můžeme považovat nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, které se odchyľují od stanovených, přijatých a uznávaných norem konkrétní společnosti, nicméně jsou uplatňovány v životě některých sociálních skupin.

Stěžejní otázkou ve vztahu k sociálně patologickým jevům je pojem normálnosti, neboť co je běžné a tedy normální pro jednoho člověka nebo skupinu lidí, nemusí být normální a běžné pro jiné.

Oprostíme se od statistického pojetí normálnosti, za základ budeme brát pojetí funkční, podle něhož je „normální stav, kdy nějaký systém plní svou funkci a v neposlední řadě normativní přístup – normální je to, co odpovídá konvenční normě, co je očekávané, přípustné, správné.“² Ve vztahu k normálnosti je třeba si uvědomit, v jakém společenství se daná norma uplatňuje s ohledem na jeho kulturu, hodnoty, zvyklosti a tradice.

Pro úplnost je třeba zmínit dnes stále častěji používaný pojem **sociální deviace**, který se užívá k pojmenování negativních společenských jevů: „Sociální patologie je dřívější označení pro negativní jevy ve společnosti, které naznačovalo analogii s patologií postihující biologický organismus. Dnes se místo o sociální patologii často hovoří o sociální deviaci či sociální dezorganizaci.“³

Ve vztahu ke kriminalitě se budeme nutně zabývat **kriminografií (kriminální fenomenologií) a kriminální etiologií**.

Kriminální fenomenologie zobrazuje především popis kriminality, její strukturu a formy, na základě provedených kriminologických výzkumů se snaží popsat kriminalitu a stanovit její vývojové tendence.⁴

²PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. akt. vyd. Praha: Portál. 2009. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 172.

³JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-535-0, s. 183.

⁴NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 21.

Kriminální etiologie se snaží o vysvětlení geneze kriminality, usiluje o poznání kriminogenních faktorů a příčin kriminality.⁵

Dalším z pojmů, s nimiž se můžeme setkat, je **kontrola kriminality**. „Pod pojmem kontrola kriminality rozumíme úsilí státu i společnosti o udržení kriminality v určitých přijatelných mezích nebo o její omezování. Tento termín zhruba odpovídá v minulosti často používanému termínu boj s kriminalitou, který však příliš akcentoval represivní přístup a stal se frází. Kontrola kriminality se uskutečňuje prostřednictvím represivních (trestnou činnost potlačujících) či preventivních (trestné činnosti předcházejících) strategií.“⁶

Zjednodušeně to znamená, že výkonem trestního soudnictví reagujeme na vývoj kriminality ve společnosti, tj. jako reakce na spáchané trestné činy nebo volíme taková opatření, jež se snaží eliminovat faktory ovlivňující kriminalitu (kriminogenní faktory), tj. realizujeme strategie směřované do budoucnosti.

V současné době se zaměřujeme především na **prevenci kriminality**. Jak už bylo řečeno výše, tato se zaměřuje na identifikaci a odstraňování kriminogenních faktorů.

Pod **prevencí kriminality** „rozumíme soubor nejrozumnějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Půjde tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páčání trestných činů.“⁷

Podle obsahu svého zaměření se může jednat o prevenci sociální, situační a viktimologickou.

Podle zaměření preventivních opatření na adresáty hovoříme o prevenci primární, sekundární a terciární.

1.2 Děti a mládež

Dalšími pojmy uvedenými již v názvu této práce jsou **děti a mládež**.

Při juristickém pojetí můžeme vymezení těchto pojmů určit podle trestního zákoníku a zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

⁵ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 22.

⁶ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 23.

⁷ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 172

Stěžejním posunem pro posuzování osob podle věku bylo přijetí zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Podle něho došlo k posunu hranice věku z 15 na 18 let.

Podle § 126 tr. zák. „Dítětem se rozumí osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“

Ve smyslu ustanovení § 2 odst.1 z.č. 218/2003 Sb.:

„1) Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí

- a) mládeží děti a mladiství,
- b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.“

Dalším pojmem, který by mohl být vzhledem k věku vzpomenut, je **zletilost**. Ta je uvedena v § 30 z .č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník:

„1) Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

2) Před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.“

Oproti zletilosti uvádí Nový občanský zákoník i pojem **nezletilosti**, a to v § 31:

„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“

Kategorizace osob podle věku na nezletilce či mladistvého má bezesporu svůj význam pro jeho postavení v rámci trestního řízení nebo řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Pro naši potřebu užijeme dělení, kdy k věku nedospělé jsou přiřazeny obvyklé fyzické, psychické a sociální dispozice a dovednosti.

Ty jsou shrnuty pro věkové skupiny od počátku školní docházky po dosažení zletilosti, a to pro:

- a) mladší školní věk (6 - 11 let);
- b) starší školní věk (11 – 15 let);
- c) mladistvé (15 – 18 let).

a) Mladší školní věk⁸

V tomto věku dochází ke změně celkové reaktivity dítěte, zvýšení odolnosti k zátěži a schopnosti koncentrace pozornosti. Rozvíjí se motorika, senzomotorická koordinace, zrakové a sluchové vnímání.

S nástupem do školy se učí podřizovat jednání volní kontrole, vytvářejí se návyky záměrného vnímání a logické úvahy, přesto ještě nedokáže odlišit podstatné od nepodstatného.

Při vnímání prostorových vztahů má dítě sklony k zveličování. Dokáže už vnímat celkový obraz události a uchovat jej v paměti, zvláště pokud se jedná o předmět jeho zájmu, všímá si pak podrobností, které dospělým unikají.

Začíná analyzovat jednotlivé jevy, chápat jejich souvislosti a příčiny.

Projevuje se vliv střetu autorit vyvolaný začleněním dítěte do formálních i neformálních sociálních skupin.

b) Starší školní věk⁹

U dítěte dochází k završování vývoje inteligence, paměť se neupírá už jen na konkrétno, chápe a je schopno si zapamatovat i abstraktní pojmy. Hlouběji proniká k podstatě věci, odlišuje podstatné od nepodstatného. Věci kolem sebe nepřijímá jako dané, ale analyzuje a hodnotí je, přitom zároveň dochází k rozvoji vnímání. Své myšlenky vyjadřuje přesně pomocí specifických výrazů.

Zvyšuje se jeho sebevědomí, v citovém životě je prudké a výbušné, což se projevuje jako celková nevyrovnanost, je nesebekritické, nedůtklivé k připomínkám.

Ke skupině je vázáno vědomím sounáležitosti a solidarity, skupina ovlivňuje i jeho celkové názory a postoje.

Začíná se projevovat morálka, vnitřně hodnotí svá jednání, často si vytváří mravní ideál – osobnost, kterou obdivuje, a jejíž kvality chtělo dosáhnout.

c) Mladiství¹⁰

Jedná se o období, které je charakterizováno jako nestálé, kritické. U jedince se formují názory, dotváří se osobnost, projevuje snahu o samostatnost a nezávislost.

Vnímání je nestereotypní, svěží, ostré, dokáže se trvale soustředit na jeden objekt zájmu. Do myšlení proniká bohatá představivost, vyjadřuje se plynule, často zkratkovitě za využití slangových nebo originálních výrazů. Je plně schopen analýzy a syntézy jevů, pro

⁸VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0, s. 148-184.

⁹VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0, s. 188-207.

¹⁰VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0, s. 209-284.

svou relativnost úsudku často přechází na základě pochybností od jednoho přesvědčení k druhému.

Projevuje se u něho kritický pohled na okolní realitu. Přemíra energie vyvolává potřebu jejího vybití ať v pozitivním nebo negativním směru.

V tomto období není ještě zcela rozvinuta schopnost posoudit společenskou a osobní odpovědnost za následky svého jednání.

2 Příčiny kriminality dětí a mládeže

„Lidský tvor přichází na svět jako schránka plná možností, jako ten, který byl vybaven na životní cestu různě vytříbeným souborem vnímání a podivuhodným – i když různě výkonným – rozumovým aparátem, což mu umožňuje nejen se smyslově dotýkat reality světa, ale též jí porozumět a emotivně ji uchopit. Dítě si do života přináší genetické dědictví nedohlédnutelné řady předků.

Nástroje osobnostního vybavení dítěte se správným prosociálním ovlivňováním a používáním stávají něčím blahodárným, zneužívání těchto nástrojů pak vede k jejich nebezpečnému zdokonalování v negativním směru.“¹¹

Člověk jako osobnost se rodí s určitými dispozicemi, ty jej však samy o sobě nepředurčují k tomu, aby se vydal na dráhu kriminální kariéry.

„Předsudky o typické osobnosti kriminálně se chovající mládeže trpí jak veřejnost, tak masová média. Tyto předsudky pravděpodobně souvisí s jinými občanskými postoji, s celkovou frustrací společnosti, respektive s pocitem životní spokojenosti lidí. Ještě významnější je, že také v zařízeních, v nichž se soustavně pracuje s rizikovou mládeží, má personál rovněž ustálenou představu o typické osobnosti klienta.

Každou osobnost klienta pak ovlivňují faktory jako genetické vybavení osobnosti, případné psychické poruchy a další. Tyto faktory společně s vlivem negativní výchovy mají na osobnost velmi často podstatný vliv, zejména u osobnosti delikventních osob. Člověk, který se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždy narušenou morálku.“¹²

Každý jedinec se setkává v průběhu svého vývoje s rizikovými činiteli, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páčání trestných činů.

Kriminalistika tyto činitele označuje jako **rizikové faktory**, kriminologie je pojmenovává **kriminogenními faktory**.

¹¹VEČERKA, Kazimír. Úloha prevence v kontrole kriminality zejména ve vztahu k mládeži. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, ISBN 80-7338-096-0, s. 67-68.

¹²MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X, s. 51-57.

2.1 Rizikové a kriminogenní faktory páčání kriminality

2.1.1 Rizikové faktory páčání kriminality

Pro vysvětlení kriminálního jednání pachatele je třeba zmínit *rizikové a ochranné faktory*.

Rizikové faktory představují takové osobnostní nebo vnější situační okolnosti a podmínky, které zvyšují pravděpodobnost vzniku kriminálního jednání a vyvolávají, usnadňují nebo podporují páčání trestné činnosti.

Ochranné faktory jsou vnitřní nebo vnější podmínky, které eliminují nebo tlumí dopad a působnost rizikových faktorů.

Rizikové a ochranné faktory vstupují v průběhu života jedince do různých interakcí a vykazují kumulativní účinky. Výslednicí těchto interakcí mezi vlivy prostředí a osobnostní charakteristikou je možnost vzniku kriminálního jednání pachatele.¹³

V některých případech může být tentýž faktor zastoupen přímo nebo zprostředkovaně buď v jedné, nebo ve druhé skupině faktorů (př. rodinné prostředí a výchova, školní prostředí, skupina vrstevníků).

S ohledem na rozsah práce bude uveden jen výčet rizikových faktorů. Podle závislosti na osobě pachatele tyto determinující faktory rozdělujeme na **objektivní a subjektivní**.

Za **objektivní** považujeme společenské podmínky; předmět útoku; vztah pachatele k oběti, předmětu útoku, místu činu; podmínky na místě činu; čas spáchání; dostupnost prostředků k realizaci činu; existenci spolupachatelů; meteorologické podmínky aj.

Nositelem **subjektivních** faktorů (determinantů) je osoba pachatele. Patří mezi ně somatické vlastnosti pachatele; jeho psychické vlastnosti (psychomotorické schopnosti, intelektové schopnosti, charakterové vlastnosti, temperament pachatele, zájmy pachatele, jeho psychické poruchy); věk pachatele, pohlaví pachatele; předchozí kriminální zkušenost; stupeň pachatelova vzdělání a jeho pracovní kvalifikace.¹⁴

2.1.2 Kriminogenní faktory páčání kriminality

Za kriminogenní faktory (rizikové faktory) považujeme „okolnosti usnadňující vznik, trvání či rozšiřování kriminálního jednání jedince, případně skupiny, ale i sociální jevy vytvářející vhodné podmínky pro kriminalitu nebo ji podporující (např. nezaměstnanost,

¹³STRAUS, Jiří, NĚMEC, Miroslav a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 80-7380-214-1, s. 91 – 92.

¹⁴STRAUS, Jiří, NĚMEC, Miroslav a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 80-7380-214-1, s. 70 – 74.

válečné a náboženské konflikty, terorismus, prostituce, chudoba apod.). Často bývají označovány jako **příčiny kriminality**.¹⁵

Kriminogenní faktory můžeme členit na **konkrétní** (vztahují se k individuálně určenému trestnému činu), **specifické** (typické pro určitý druh kriminality – tj. násilná, majetková apod.) a **obecné** (postihující kriminalitu jako hromadný jev).

Kriminogenní faktory můžeme dále dělit na **objektivní** jinak též sociální v užším slova smyslu (rodina, škola, „parta“) i v širším celospolečenském měřítku (globalizace, přistěhovalectví, politický a ekonomický vývoj) a na **subjektivní** – individuální, osobnostní faktory vycházející z psychických a fyzických vlastností a chování jedince.

„Faktory spojené s **rodinou** jedince se dotýkají rodinné struktury, podpory, kterou od rodiny jedinec dostává. Jde o systém hodnot (sdílená kultura), fungování rodinného systému a také chování jednotlivých členů.

Faktory ve **školské sféře** mají souvislost se školní docházkou, výkonem ve škole a vazbou na školu.

Faktory související s vlivem **vrstevníků** se váží ke sdíleným normám, vazbám na skupinu a jednotlivce, socializaci a interakčním procesům.

A vliv **komunity** (společenství, obce) většinou souvisí s fyzickým okolním prostředím, s dostupností ekonomických a rekreačních příležitostí, s existující sítí sociální podpory a dalšími záležitostmi, které působí na úspěšné fungování jedince.¹⁶

Snahou kriminologů je vzhledem k vzájemné provázanosti kriminogenních faktorů stanovit ty, o nichž se lze domnívat, že povedou k páchání trestné činnosti nezávisle na jiných.

Podle Blatníkové a Netíka¹⁷ se může jednat o těchto šest kategorií:

- „rušivé“ či poruchové chování v dětství (neposlušnost, nezvládnutelnost chování, „obtížné“ chování, nečestnost);
- kriminalita v rodině (odsouzený rodič, delikventní sourozenec);
- nízká úroveň rozumového nadání (inteligence) nebo slabý školní výkon;
- rodinné faktory: nedostatečná výchova dítěte, nízká míra vyžadované disciplíny, nedostatečný dohled nebo odloučení dítěte od rodiče; „narušená struktura rodiny“ a příliš časná rodičovství;

¹⁵ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 80-7380-312-4, s. 92.

¹⁶BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 12-13.

¹⁷BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 16.

- impulzivitu, rizikové chování, neklid nebo špatnou koncentraci – syndrom deficitu pozornosti a hyperaktivity;
- ekonomický nedostatek (nízký příjem rodiny, neuspokojivé bytové podmínky, rozsáhlá, tj. početná rodina).

2.2 Příčiny kriminality dětí a mládeže

Z výčtu příčin kriminality dětí a mládeže prezentovaných různými autory je využito dělení podle Marešové¹⁸na:

- 1) příčiny závislé na stavu společnosti a její patologii;
- 2) příčiny závislé na problémech spojených s dospíváním jedinců;
- 3) příčiny související s novými či staronovými jevy v současné společnosti.

2.2.1 Příčiny závislé na stavu společnosti a její patologii

- a) negativní jevy v rodině závislé na mravní úrovni společnosti – vztah k rodině, jejím jednotlivým členům, podmínky pro existenci rodiny;
- b) negativní jevy ve škole, ve vzdělávacím a výchovném procesu – přístup ke vzdělání, kvalita vzdělávání, cíle výchovy;
- c) nevhodný způsob využívání volného času – rozšíření sociálně negativních jevů ve společnosti jako je prostituce, alkoholismus, narkomanie, hráčství a podmínek pro ně;
- d) problémy s pracovním zapojením, zaměstnáváním mládeže, společensky přijatelnými způsoby obživy;
- e) nedostatečná ochrana mládeže před závadovými jevy ve společnosti
- f) obecně neúčinná mravní a právní výchova;
- g) malá účinnost uplatňovaných sankčních a preventivních opatření.

2.2.2 Příčiny závislé na problémech spojených s dospíváním jedinců

- a) poruchy chování podmíněné pubertální a adolescentní nevyrovnaností;
- b) projevy generačního osamostatnění a vzdoru;
- c) projevy individuálních zvláštností osoby a osobnosti podmíněné geneticky, chorobou nebo duševní poruchou včetně mentální retardace;
- d) poruchy socializace jedince jako výsledku působení závadového primárního sociálního prostředí;
- e) poruchy socializace jako výsledku působení závadového působení referenční skupiny;

¹⁸MAREŠOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007, ISBN 978-80-7251-248-5, s. 15-16.

- f) důsledky alkoholismu nebo drogové závislosti.

2.2.3 Příčiny související s novými či staronovými jevy v současné společnosti

- a) prohlubující se neschopnost mladých lidí odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu nebo se některých potřeb vzdát;
- b) potřeba prosadit se ve skupině vrstevníků;
- c) strach z vlastní nedostatečnosti, neúspěchu, nápadné odlišnosti od vrstevníků;
- d) podrobení se diktátu současné módy asociálních či antisociálních životních stylů – touha po okamžitém a bezpracném zisku;
- e) nákladnost současného životního stylu mládeže, „mobilománie“, značkové oděvy, drahá auta, stravování v určitých podnicích s výběrem určitých jídel a nápojů, nákladné sportovní aktivity, včetně adrenalinových, cestování, zábava;
- f) dřívější zahajování sexuálního života a promiskuitní přístup k sexu;
- g) snaha napodobit životní styl celebrit (zpěváků, herců, sportovců), životní styl pro obyčejného smrtelníka nedosažitelný jinak než ziskuchtivostí motivovanou kriminalitou;
- h) nekritičnost k vlastnímu chování, pocit nudy, zášť na rodiče kvůli jejich neschopnosti zabezpečit příznivé podmínky pro život potomků.

Vedle těchto tří vyprofilovaných skupin a do nich zařazených příčin páčání kriminality dětmi a mládeží uvádí Marešová¹⁹ podmínky pro páčání kriminality dětmi a mládeží. Jejich hranice vůči příčinám je však natolik setřelá, že je sama autorka označuje za další možné příčiny, které nezařadila do již shora uvedených skupin. Jedná se o:

- a) „Staří příliš hřeší“ a sami svoji generaci odsuzují jako selhavší.
- b) Zmatení hodnot v dnešní společnosti a jejich hierarchie oproti době předchozí spolu s radikálními sociálním a majetkovým rozvrstvením společnosti, se kterým se nikdo z těch chudších nechce smířit.
- c) Radikální změny v přístupu k výchově, k zacházení s dětmi a mladistvými prezentované jako jediné správné bez toho, že by bylo většinou společností přijato.
- d) Opovrhování životním stylem určeným pracovním zařazením člověka ve společnosti, k majetku lze přijít jen dědictvím, výhrou, sňatkem, šťastnou náhodou, nikoliv prací.
- e) Neúcta k dovednostem a znalostem starších a přecenění dovedností mládeže (především v zacházení s moderní technikou).

¹⁹MAREŠOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007. ISBN 978-80-7251-248-5, s.16-17.

- f) Rozsáhlá a svým provedením a ve svých důsledcích často nedomyšlená a společenským podmínkám neodpovídající dekriminlizace a depenalizace delikvence mládeže.
- g) Médii preferované omlouvání kriminálního jednání mládeže jejím věkem, svádění viny za jejich prohřešky na dospělé, zdůraznění mládí jako obecného pardonu pro asociální a antisociální jednání.
- h) Podléhání klišé: mládež musíme vychovávat a ne trestat (míněno abstraktně, že vychovávat musí společnost a výchova je pojímána jako neurčité jednání neurčitých institucí a osob, nikoliv, že vychovávat musíme my, a to dokonce vlastní děti). Další klišé – trest má jen negativní dopad na mládež.
- i) Výchova bulvárním tiskem medializovanými příklady k egoismu.
- j) Kult násilí v médiích, digitálních hrách, na skutečných sportovních hromadných akcích, některých hudebních produkcích, společnost tolerované násilí při projevech nesouhlasu s některými politickými jevy (například při demonstracích), při řešení jednoduchých mezilidských konfliktů, domácí násilí, šikana.
- k) Vysoký společenský status zajišťuje majetková úroveň jedinců, jejich mocenské postavení nebo postavení celebrit.

2.3 Jiné příčiny kriminality dětí a mládeže

Pojem „jiné příčiny kriminality dětí a mládeže“ nevychází z žádného písemného pramenu zabývajícího se touto problematikou, je výrazem pro nejčastěji využívané dělení jednotlivých příčin kriminality dětí a mládeže.

Příkladem lze uvést strukturu, kterou prezentovala Plšková²⁰:

1. Negativní vlivy rodiny a neplnění rodičovských povinností:
 - demoralizující rodinné prostředí;
 - nesprávné výchovné metody;
 - vliv rozvodů;
 - protispolečenské zaměření.
2. Nedostačující a nesprávné působení mikroprostředí:
 - ve školní výchově;
 - ve výchově na pracovišti;
 - anonymita životního prostředí.
3. Problém volného času:

²⁰ PLŠKOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007. ISBN 978-80-7251-248-5, s. 8-9.

- vytváření závadových skupin mládeže;
 - alkoholová a nealkoholová toxikomanie;
 - sexuální nevázanost;
 - nezaměstnanost mládeže.
4. Negativní působení kulturních a ideologických vzorů:
- kulturních a ideologických vlivů;
 - ideologické vlivy.
5. Neúčinnost opatření státu:
- malá účinnost nápravných opatření;
 - schopnost a možnost státní správy vyčlenit síly a prostředky;
 - úroveň právního vědomí.

Prezentovaný přehled příčin kriminality dětí a mládeže je pro účely této práce jen ilustrativní, nelze se jimi v plné šíři zabývat. Na základě subjektivního názoru a v souladu s výsledky empirického výzkumu budou tyto redukovány jen na některé příčiny.

Určujícími faktory pro stanovení příčin a podmínek páchání trestné činnosti mládeží jsou zejména vývojové zvláštnosti mladého člověka a mikrostruktura, v níž se mládež pohybuje.

Jde o dva soubory faktorů, na jejichž základě je formován hodnotový systém, sociální orientace, postoje k lidem a další charakterové atributy osobnosti člověka.

Rozhodující roli při formování osobnosti má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi, parta a další.

Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji zasáhnou oblast psychiky člověka, tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti.

Rozdílnost v dosažené úrovni a kvalitě uvedených složek osobnosti je příznačná nejen mezi věkovými kategoriemi člověka, ale i mezi jedinci stejného věku. Rozdíly jsou patrné i ze sociologického hlediska, kde určují především sociální funkci a pozici, kterou jedinec zaujímá ve společnosti a v dané věkové skupině.

Všechny uvedené, ale i další složky osobnosti a prostředí, pokud se vyvíjejí patologicky, jsou významné i z kriminologického pohledu a určují strukturu a způsob páchání kriminálních deliktů.

Obecně pak o nich hovoříme jako o **příčinách**, které vedou k páchání trestné činnosti (nebo obecně kriminálních deliktů) dětmi a mladistvými.

Kromě nedostatků v rodinné výchově spočívají příčiny kriminality mládeže i v dalších faktorech jako je nízká úroveň až absence vhodných aktivit využitelných zejména ve volném čase mládeže, nedostatečná výchovná práce a vliv školy, problém kvalifikace a vzdělávání, nedostatečná mravní a citová výchova, absence právního vědomí a další.

Svou negativní roli rovněž sehrávají nedostatek životních zkušeností, neschopnost adaptace mladého člověka v novém prostředí, změna stylu života, neschopnost rychle a správně reagovat na některé situace a podněty, to vše je doprovázeno častými chybami v jednání.²¹

Jak bylo již dříve uvedeno, budeme se nadále věnovat jen některým z možných příčin páčání kriminality dětmi a mládeží, jež v sobě subsumují i další již jinde uvedené příčiny. Takto se zaměříme na:

- a) osobní a osobnostní dispozice jedince,
- b) vliv rodiny,
- c) vliv školy,
- d) vliv party,
- e) vliv médií.

Výše uvedené oblasti příčin kriminality dětí a mládeže rozšířené o možnost kombinace několika druhů příčin byly nabídnuty respondentům dotazníkového výzkumu. Ti měli možnost vybrat každý dvě z předestřených druhů příčin kriminality dětí a mládeže.

Podle výsledků dotazníkového šetření uvedli respondenti jako nejčastější druh příčin kriminality dětí a mládeže vliv neformální skupiny – party (54 % odpovědí), před vlivem rodiny a rodinného prostředí (34 % odpovědí), vlivem několika druhů příčin (30 % odpovědí), vlivem médií (26 % odpovědí) a vlivem školy a školního prostředí (24 % odpovědí). Na poslední místo zařadili respondenti osobnostní charakteristiku (18 % odpovědí).

Podrobnější rozbor k preferenci druhů příčin kriminality dětí a mládeže u jednotlivých skupin respondentů je uvedenu tabulky č. 3.

2.3.1 Osobní a osobnostní dispozice jedince

Při výkladu o dispozicích jedince ke kriminalitě nelze pominout jeho biologický základ, oblast genetiky, dědičné (zahrnující všechny predispozice získané od rodičů) a konstituční (fyziologické změny organismu projevující se po narození s dopadem na vývoj) vlivy.

²¹ CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páčaná na mládeži*. 2. vydání. Praha: MV ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998, s. 7-8.

Tyto individuální dispozice tvoří obecný rámec možností konkrétního jedince a stojí často u vzniku odlišného socializačního vývoje ve stejném či podobném výchovném prostředí. Člověk si na svět přináší určité dispozice, ty jsou ve většině případů neutrální, o některých z nich lze prohlásit, že jsou rizikovější než jiné a jejich pozitivní směřování bude náročnější.

Dědičnost a její podíl na vývoji osobnosti je dlouhodobě středem zájmu psychologů. Podle nich je poměrně nejprozkoumanější problematika dědičnosti inteligence, méně již otázky osobnostních rysů.

Dispozice k neadekvátnímu chování, které při nevhodném výchovném působení může přerůst až do trestné činnosti, mohou pramenit i z nejrůznějších poruch či poškození mozku (porodní komplikace, úrazy apod.), z poruch reaktivity autonomního nervového systému či vrozených osobnostních dispozic.

Nemůžeme se však soustředit jen na biologické determinanty, které mají vztah k duševnímu životu člověka, ale též biologické anomálie či odlišnosti poznamenávající vzhled člověka nebo jeho zdravotní stav v nejširším slova smyslu. Invalidita či jiná odlišnost biologické konstituce od průměru populace stojí často v pozadí různých abnormálních nebo sociálně patologických způsobů chování.

Ve vztahu k osobním dispozicím máme na mysli biologické determinanty, jež ovlivňují fyziologii člověka a jeho zdravotní stav, sem bezesporu patří i reakce jedinců na alkohol a drogy.

Lidé reagují odlišně na intoxikaci návykovými látkami, což se projevuje právě u mládeže. Jednotlivci neznají nebo nezvládají biologicky podmíněnou reakci na návykovou látku, neočekávají, že její vliv vyřadí kontrolní mechanismy jejich chování. Nejnebezpečnější biologicky podmíněnou reakcí při intoxikaci návykovou látkou je agresivita, ať už ve formě verbální nebo fyzické, která stojí velmi často u zrodu kriminality mládeže.²²

U osobnostních dispozic je na místě nejprve vymezit pojem **osobnost**. Tu lze chápat jako „příznačné a charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které definují individuální osobní styl interakce s fyzickým a sociálním prostředím“.²³

Popis osobnosti zredukujeme na stručné přiblížení inteligence, charakteru, temperamentu, schopností, postojů a emocí. Některé z těchto vlastností korelují, k tomuto vzájemnému působení nebudeme přihlížet.

²²NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 389-390.

²³ ATKINSON, Rita, L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3, s. 436.

Jako výstižnou pro charakterizování **intelligence** se jeví definice podle Koukolíka²⁴: „Intelligence je velmi obecná schopnost, která kromě jiného zahrnuje schopnost uvažovat, plánovat, řešit problémy, myslet abstraktně, chápat složité myšlenky, učit se rychle a učit se ze zkušenosti. Nejde o pouhé učení z knih, úzké školní dovednosti a zvládání testů intelligence. Intelligence spíše odpovídá širší a hlubší schopnosti chápat prostředí – „rozlousknout, vyhmátnout“ smysl jevů, „přijít na kopylku tomu, co máme dělat“. Takto definovaná intelligence se dá měřit a testy intelligence ji měří dobře.“

Charakter můžeme chápat jako souhrn osobnostních vlastností, které se projevují vztahem k vlastnímu „já“, ostatním lidem, práci, přírodě. Pod jeho vlivem dochází k řešení životních situací, jeho základem je morální profil a volní vlastnosti konkrétního člověka.

Temperament člověka predikuje způsob prožívání a reakci na různé životní situace. Skrývá v sobě takové vlastnosti jako je příkladně impulzivnost, soustavnost, důkladnost, pružnost.

Schopnosti v sobě skrývají celou škálu předpokladů nutných k úspěšnému vykonání určité činnosti, příkladně se může jednat o schopnosti rozumové, paměťové, pozornostní, komunikační aj.

Postojem je trvalá individuální tendence k určitému chování ke stejným nebo podobným objektům ve stejné nebo podobné situaci. Vznikají na základě vztahů a zkušeností, diferencují a ustalují se v průběhu času.

V návaznosti na shora uvedené postoje je možno se zmínit o **emocích** a jejich podnětech jako možnému zdroji (příčině) páchaní některých druhů trestné činnosti (př. násilné s rasovým podtextem).

„Individuální odpověď na emoční podněty, ať už jde o bezprostřední podnět ze zevního světa, emoční paměťové obsahy nebo emoční znovupoznání, je rozmanitá – jestliže jednoho člověka dojde filmový příběh k slzám, jiný zůstane bez pohnutí.

Za individuální rozdíly ve zpracování emocí jsou zejména genotypické rysy včetně pohlavních rozdílů, zkušenost a rysy osobnosti“.²⁵

Vznik emočního projevu vysvětluje následně Koukolík²⁶ na jednom z nejtypičtějších emočních projevů, na strachu, kdy prezentuje **podmíněný strach, učení strachu pozorováním a učení strachu instruováním**.

²⁴ KOUKOLÍK, František. *Lidský mozek*. 3. přeprac. vyd. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-771-4, s.379–380.

²⁵ KOUKOLÍK, František. *Lidský mozek*. 3. přeprac. vyd. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-771-4, s. 286.

²⁶ KOUKOLÍK, František. *Lidský mozek*. 3. přeprac. vyd. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-771-4, s. 287.

U **podmíněného strachu** se jedná o asociaci zrakové reprezentace podmíněného podnětu společně se somatickosenzorickou reprezentací averzivního nepodmíněného podnětu.

V tomto případě při aktuálním vnímání určitého objektu (děje) dochází u jedince k nárůstu negativního vjemu způsobeného vlastním minulou zkušeností (př. oheň pálí) nebo bez objektivního zdůvodnění.

Při **učení strachu pozorováním** dochází k tomu, že zraková reprezentace podmíněného podnětu působícího na jedince vnímáním určitého objektu (děje) je modifikována pozorováním jiného jedince, který je vnímáním stejného objektu (děje) stresován, jako nepodmíněný podnět.

V tomto případě může být subjektivně pozitivní nebo neutrální vjem, ač byl dosud tento objekt (děj) neznámý nebo takto pojímaný, vlivem pozorované reakce jiného jedince přehodnocen na negativní a takto i nadále zvnitřněn.

Otázkou zde zůstává, jak silná by musela být reakce tohoto jiného jedince nebo velikost jeho vlivu, aby mohl ovlivnit změnu postoje vůči vnímanému objektu (ději).

Při **učení strachu instruováním** dochází k modifikaci vizuální reprezentace podmíněného podnětu asociací s abstraktní reprezentací strachu.

V tomto případě může být subjektivně pozitivní nebo neutrální vjem, ač byl dosud tento objekt (děj) neznámý nebo takto pojímaný, vlivem zobecněného postoje sociální skupiny nebo uznávané autority přehodnocen na negativní a takto i nadále zvnitřněn.

Zde se k velikosti vlivu jedince nebo sociální skupiny a četnosti jejich instruování k tomu, aby došlo ke změně postoje vůči vnímanému objektu (ději), zásadně přidává vliv médií nebo propaganda obecně.

To co bylo prezentováno ve vztahu ke strachu lze považovat za poplatné i u ostatních emocí, které mohou být příčinou kriminality mládeže.

Prostřednictvím teorie osobnosti bychom se mohli poučit o dynamice vnitřního růstu a motivace lidí a zabývat se vnitřními konflikty, úzkostmi a selháními.²⁷ To už by však bylo nad rámec této práce.

„Konkrétní dispozice jedince tvoří obecný rámec jeho možností a stojí často u kořenů odlišného socializačního vývoje jedinců, a to i ve stejném či obdobném výchovném prostředí, tyto dispozice si přináší na svět při svém narození.

Dispozice k neadekvátnímu chování, které při nevhodném výchovném působení může přerůstat až do trestné činnosti, mohou pramenit i z nejrůznějších poruch či poškození mozku

²⁷DRAPELA, Victor, J. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-251-3, s. 159.

(porodní komplikace, úrazy apod.), z poruch reaktivity autonomního nervového systému či vrozených osobnostních dispozic.“²⁸

Poruchy chování se projevují opakujícím se a trvalým (alespoň šest měsíců) obrazem disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální očekávání přiměřená věku.

K poruchám chování uvádí Vágnerová²⁹:

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, eventuálně na úrovni svých rozumových schopností. Dítě se v průběhu vývoje učí diferenciovat žádoucí a nežádoucí chování i vhodnost jednání ve vztahu k určité situaci. Nejde jen o to, aby dítě příslušné normy znalo, ale aby se podle těchto norem chovalo. Zpočátku jej korigují rodiče, později je dítě schopné regulovat své chování samo, i když jej nikdo nekontroluje. Signálem dosažení tohoto stádia socializace je schopnost reagovat pocitem viny, když dítě udělá něco, o čem ví, že je to špatné.“

Z pohledu psychologie dělíme poruchy chování na **neagresivní poruchy chování**, pod něž řadíme lhaní, krádeže, čachrování, záškoláctví, útky z domova, toulání, a **agresivní poruchy chování**, k nimž patří především agrese k lidem a zvířatům, násilné omezování práv druhých, šikana.

Mezi poruchy chování můžeme zařadit:

- a) **Hyperkinetický syndrom (ADHD)**, který je charakteristický deficitem pozornosti, hyperaktivitou a impulzivitou. Projevuje se zpravidla před sedmým rokem věku dítěte. Dítě s ADHD se pohybuje bezúčelně, nevydrží sedět v klidu, vnější podněty je lehce vyruší, nedodržuje stanovená pravidla her, započatou činnost nedokončí a přeorientuje se na jinou, má potíže hrát si tiše, verbální projev je překotný, ztrácí věci, často se zapojuje do fyzicky nebezpečných činností. Při plnění úkolů se u něho projevuje proměnlivá výkonnost.
- b) **Porucha chování ve vztahu k rodině**, která se projevuje abnormálním chováním omezeným na vlastní domov a interakci se členy své rodiny tak, že doma krade, provádí destrukční činnosti zaměřené na člena rodiny (ničení oblečení, obutí, zařízení), napadá člena rodiny, může zde založit i oheň. Vztahy mimo rodinu jsou však v normě.

²⁸ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 389.

²⁹VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN 80-7367-414-9, s. 77.

c) **Nesocializovaná porucha chování** se projevuje rozsáhlým narušením vztahů k ostatním dětem, izolací od ostatních, nedostatkem blízkých přátel, někdy je však možno zaznamenat blízké vztahy k některým z dospělých (ty jsou založeny na jejich vypočítavosti). Tak se projevuje ve škole i jinde. Objevuje se zde tyranizování slabších, výbuchy vzteku, krutost k lidem i zvířatům. Přestupky páchá jedinec sám, není schopen kvalitního a hlubokého sociálního vztahu.

d) **Socializovaná porucha chování** nebrání schopnosti vytvořit trvalé sociální vztahy s vrstevníky, kteří jsou často zapojeni do delikventní činnosti. Vztahy k dospělým mimo rodinu (zvláště k autoritám) jsou často problematické. Tato porucha se nejčastěji projevuje mimo rodinu.

e) **Porucha opozičního vzdorů** se zpravidla projevuje do devíti až deseti let věku dítěte a je charakterizována výrazně vzdorovitým, neposlušným a provokativním chováním mimo rámec normálu, nízkou frustrační tolerancí, odporem k autoritě. Projevuje se spíše ve vztahu k dospělým z okruhu známých.³⁰

Podle výzkumů, které prezentoval Hort³¹, se poruchy chování projevují u 10 – 15% dětí a dospívajících.

S ohledem na četnost poruch je na místě prezentovat rizikové faktory jejich vzniku:

- **biologická podmíněnost** – za rizikové faktory můžeme považovat některé rysy temperamentu (dráždivost, impulzivitu, vyhledávání vzrušení, nízkou frustrační toleranci) nebo narušení centrální nervové soustavy;
- **psychologická podmíněnost** – může souviset s emoční deprivací a může být projevem náhradního uspokojování, kdy při nenasycené základní psychické potřebě „pseudosycuje“ v jiné oblasti. Projevem mohou být příkladně substituční krádeže, sociální hyperaktivita (vyhledávání nadměrného množství sociálních kontaktů bez hlubších sociálních vazeb). Stejně tak může být příčinou poruchy chování tzv. volání o pomoc, kdy se toto problémové chování stává nástrojem, jak může dítě (byť i podvědomě) upozornit na situaci, se kterou si neví rady (šikana, zneužívání, týrání, rozvod rodičů);
- **rodinná podmíněnost** – jako jeden z nejvýraznějších fenoménů ovlivňujících vznik problémového chování. Zde je příčina v rodinném systému jako vzorci chování, kdy nedostatečně osvojené morální normy rodičů se dostávají do konfliktu s normami

³⁰POLÍNEK, Dominik. Speciální pedagogika osob s psychosociálním ohrožením a postižením. In *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0602-6, s. 134-139.

³¹HORT, Vladimír a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2008, 496 s., ISBN 978-80-7367-44-5.

preferovanými ve škole, což vede u dítěte ke ztrátě struktury a bezpečí. Často se problémové dítě stává „obětním beránkem“, neboť je považováno za hlavní příčinu problémů v rodině.

- **sociokulturní podmíněnost** – souvisí s aktuálním stavem společenského prostředí, v němž jedinec žije. Rizikem se stávají subkultury podporující porušování norem (party, gangy). Nálepkování jako výsledek předsudků a stereotypizace rovněž determinuje vznik problémového chování. Stejně tak rizikové mohou být adaptační problémy spojené se situací migrace, kdy se často vyskytuje vyhýbavé (únikové) chování spojené se zneužíváním návykových látek.
- **situační podmíněnost** – problémové chování jako možnost uniknout sociální kontrole, pokud nelze dosáhnout řešení legitimními prostředky a při dlouhodobých zátěžových situacích.³²

Při podrobnějším zkoumání uvedených rizikových faktorů vzniku poruch chování dospějeme k závěru, že není náhodná jejich totožnost s některými kriminogenními faktory ovlivňujícími vznik kriminálního chování jedince.

Na základě srovnání možných příčin kriminality dětí a mládeže vycházejících z osobnostní charakteristiky podle teoretických pramenů³³ byly stanoveny možné příčiny kriminality dětí a mládeže, které se vztahují k vlivu osobnostní charakteristiky na vznik kriminality dětí a mládeže. Tyto vybrané příčiny byly využity jako možné odpovědi pro respondenty výzkumu v rámci dotazníkového šetření.

Každý z respondentů měl možnost vybrat dvě z předestřených příčin kriminality dětí a mládeže, které se vztahují k vlivu osobnostní charakteristiky na vznik kriminality dětí a mládeže.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé příčiny se vztahem k vlivu osobnostní charakteristiky na vznik kriminality dětí a mládeže:

³² POLÍNEK, Dominik. Speciální pedagogika osob s psychosociálním ohrožením a postižením. In *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0602-6, s. 140-143.

³³ BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 15-34.

MAREŠOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007. ISBN 978-80-7251-248-5, s. 15 - 16.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X, s. 51-57.

NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 79-87.

- nízká inteligence a úroveň vědomostí (38 %),
- poruchy chování (36 %),
- genetické vybavení osobnosti – dědičnost (32%),
- závislosti (28 %),
- nízká schopnost empatie (26 %),
- nízká úroveň morálky a právního vědomí (26 %).

Podrobnější rozbor k preferenci jednotlivých příčin se vztahem k vlivu osobnostní charakteristiky na vznik kriminality dětí a mládeže u skupin respondentů je uveden u tabulky č. 4.

2.3.2 Vliv rodiny

„**Rodina** je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně.“³⁴

Na rodinu jako nejzákladnější sociální skupinu pohlíží i Jůvové³⁵: „Rodina jako základní sociální jednotka, ve které žije většina občanů a ve které jedinec nachází uspokojení svých základních potřeb, která mu poskytuje místo pro trávení volných chvil i prostor pro osobní štěstí, se tradičně podílela na výchově mládeže i dospělých. Důrazem na výchovnou úlohu rodiny samozřejmě neoslabujeme význam školy, společenských organizací, kulturních institucí a hromadných sdělovacích prostředků pro výchovu mládeže i dospělých.“

To, co bylo prezentováno, je plně v duchu obecně přijímaného názoru, že na utváření osobnosti každého jedince se podílí **rodina, prostředí a výchova**, kdy nejvýrazněji se projevuje vliv rodiny, která ovlivňuje i zbývající dva komponenty.

Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. Jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé, jednak vůči

³⁴VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie. Díl 1, Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6, s. 303.

³⁵JŮVA, Vladimír starší a Vladimír JŮVA mladší. *Úvod do pedagogiky*. 3. vyd., Brno: Paido, 1997, ISBN 80-85931-39-7, s. 99.

společnosti. Za základní funkce jsou považovány: hospodářská, biologicko-populační, výchovná, funkce odpočinku a obnovování tělesných i duševních sil.³⁶

Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí. Jiné funkce pouze ztratily, případně získaly na důležitosti.

V souladu s Výrostem³⁷ můžeme uvést tyto čtyři základní funkce rodiny:

- funkci reprodukční,
- funkci materiální,
- funkci výchovnou,
- funkci emocionální.

Poruchy ve výchovné funkci rodiny se projeví i v ostatních jejích funkcích a v důsledku toho i v celkovém fungování rodiny. K tomu blíže i Kraus³⁸:

„Z hlediska průběhu socializačního procesu má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Hovoříme proto o rodině **funkční** (přiměřeně plní všechny funkce), **afunkční** (u ní občas dochází k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a zásadně negativně neovlivňují vývoj dítěte) a **dysfunkční** (dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, zásadně je narušován socializační proces dítěte).“

Na základě komparace teoretických pramenů³⁹ byly stanoveny možné příčiny kriminality dětí a mládeže, které se vztahují k vlivu rodiny a rodinného prostředí na vznik kriminality dětí a mládeže.

S ohledem na cíle práce nebudou tyto příčiny dále rozebírány, posloužily však jako základ pro výzkum formou dotazníku jako možné varianty odpovědí respondentů.

³⁶STŘELEČ, Stanislav a kol. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992, ISBN 80-85298-84-8, s. 74.

³⁷VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie. Díl 1, Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6, s. 304.

³⁸KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kolektiv. *Člověk–prostředí–výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 79.

³⁹BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 15-34.

CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. 2. vydání*. Praha: MV ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998, s. 9.

SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972, s. 85 a násled.

VEČERKA, Kazimír. Rodina jako základ prevence kriminality. In *Rodina, občanská společnost a násilí*. Praha: Občanský institut, 1996, ISBN 80-901659-6-6, s. 10-11.

WEGRICHTOVÁ, Barbora. Kriminologické aspekty extremismu a vybrané trendy. In *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR, 2013, ISBN 80-7251-395-6, s. 82-86.

Každý z respondentů měl možnost vybrat dvě z předestřených příčin kriminality dětí a mládeže, které se vztahují k vlivu rodiny a rodinného prostředí na vznik kriminality dětí a mládeže.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé příčiny se vztahem k vlivu rodiny a rodinného prostředí na vznik kriminality dětí a mládeže:

- absence regulace chování – lhostejnost k chování ve škole i ve volném čase (38 %),
- neúplná (rozvrácená) rodina (32%),
- nízký socioekonomický status – špatné sociální a majetkové poměry (30%),
- závislost rodičů - alkohol, drogy, gamblerství apod. (20%),
- absence psychologických a pedagogických znalostí rodičů (18%),
- kriminalita a další sociálně patologické jevy, př. prostituce (18%),
- nepřiměřená výchova – přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost (16%)
- preferování jiných aktivit a angažovanosti rodičů před výchovou (16%).

Podrobnější rozbor k preferenci jednotlivých příčin se vztahem k vlivu rodiny a rodinného prostředí na vznik kriminality dětí a mládeže u skupin respondentů je uveden u tabulky č. 5.

2.3.3 Vliv školy

Jak uvádějí Jůvové ⁴⁰ „Škola byla a nadále bude základní výchovně vzdělávací institucí ve společnosti a ponese hlavní odpovědnost za úroveň, šíři a hloubku všeobecného i odborného vzdělávání občanů i za jejich plný rozvoj z hlediska jednotlivých výchovných složek, jednotlivých kvalit osobnosti i jednotlivých sociálních rolí, pro které jsou připravováni.“

S přechodem dítěte do školy nastává nový, dosud nepoznaný rytmus každodenního života. Oproti zařazení do předškolního zařízení (mateřské školy, dětské skupiny) vyvstává před dítětem řada povinností, k nimž se vážou i některá omezení.

Stejně jako dříve musí vstát a být v určitou hodinu na určitém místě. Oproti dřívějšímu se však musí podrobit přísnějšímu režimu dne, přizpůsobit se požadovaným standardům chování, plnění individuálních úkolů ve škole i v domácí přípravě.

Mění se tak úroveň vztahu dítě – vychovatel (učitelka mateřské školy) na rovinu žák – pedagog (učitel), jež klade na dítě řadu požadavků.

⁴⁰JŮVA, Vladimír starší a Vladimír JŮVA mladší. *Úvod do pedagogiky*. 3. vyd., Brno: Paido, 1997, ISBN 80-85931-39-7, s. 88.

Stále by však mělo platit, jak uvádí Semín,⁴¹ že škola je instituce podpůrná, doprovází rodinu při výchově a vzdělávání dětí. Nesmí být konkurenčním podnikem, stejně tak by se neměla přeměnit na instituci, jejíž přístup spočívá v minimalizaci věcných informací, závazných norem – nejen mravních, ale i co do stanovování teoretických i praktických pravd a omylů. Pěstuje se spontaneita ve vzdělávání; role učitele jako toho, kdo vzdělává, utváří, tesá, má být omezena, učitel je pouhý moderátor, který tu více či méně zúčastněně sleduje spontánní růst jednotlivých originalit. Lze jen těžko předpokládat, že dítě, do jehož vývoje nebudeme formativně zasahovat, se bude automaticky rozvíjet.

Nic by se nemělo změnit na tom, že vliv školního prostředí na utváření osobnosti mladého člověka je obecně uznáván. Po dosažení šesti let vstupuje škola jako důležitý faktor do života dítěte. Vedle rodičů ovlivňuje v tomto období jeho život osobnost učitele, kolektiv třídy, organizace práce ve škole, soustava trestů a odměn, stupeň ukázněnosti, úroveň výchovné a vyučovací práce školy.⁴² Vzhledem k liberalizaci přístupu učitelů k žákům můžeme pochybovat o poplatnosti soustavy odměn a trestů, úkolem pedagoga je žáka motivovat.

Jak bylo již naznačeno, dítě se nástupem do školy stává jedním z mnoha, učitel je pro něho autoritou, vedle něho se však dostává do kontaktu se svými spolužáky, socializuje se. K tomu uvádějí Matoušek a Kroftová:⁴³ „Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů. V některých případech mohou být třídní podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, respektive jeho zřetelné preferování nebo zatracování některých dětí.“

Ve své podstatě se jedná o labeling, kdy učitel začlení žáka do určité „škatulky“, v níž jsou subjektivně zařazeni žáci, kteří jsou buďto pozitivně nebo negativně přijímáni a hodnoceni. Důvodem pro získání nálepky a zařazení může být příkladně socioekonomický status rodiny, její společenské postavení a vliv, negativní jevy v rodině, její vliv na fungování školy (sponzorství), tento výčet rozhodně není konečný.

⁴¹SEMÍN, Michal. Kriminalita a škola. In *Rodina, občanská společnost a násilí*. Praha: Občanský institut, 1996, ISBN 80-901659-6-6, s.32-33.

⁴²SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972, s. 94.

⁴³MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X, s. 75.

Podle tohoto zařazení se pak realizuje vztah na úrovni učitel – žák. Žák je buď přijímaný negativně, přehlížený, studijní výsledky jsou podhodnocovány nebo naopak preferovaný ve všech směrech.

Důsledkem toho může nabýt negativně hodnocený žák dojem, že ať udělá cokoli, bude to vždy jen špatně, pak se v tomto duchu začne také chovat, vyrušuje, nepřipravuje se na vyučování, dopouští se kázeňských přestupků, chodí „za školu“.

Naopak glorifikovaný žák může nabýt pocitu všemocnosti, což se může projevit schválnostmi vůči ostatním, jež mohou přerůst až v šikanu, v níž z jeho strany nebude učitel věřit. Jeho „oblíbenec“ by přece nemohl ubližovat, ohrožovat, ponižovat nebo zastrašovat jiného spolužáka.

Příčin pocházejících z vlivu školy a školního prostředí, jež vedou k delikventnímu chování dětí a mládeže, bychom mohli uvést celou řadu, to by však neúměrně rozšířilo rozsah této práce. Rozhodně bychom neměli opomenout vzájemný kontakt mezi rodinou a školou, kdy včasná výměna signálů o negativních projevech dítěte může být signálem pro včasnou intervenci a prevenci delikventního chování.

Základní kriminogenní faktory ve školské výchově budeme korigovat podle Chmelíka⁴⁴ na nepravdivou školní docházku; špatný prospěch; nevhodné chování žáků k učitelům a učitelů k žákům; arogantní přístup učitele k žákům; špatnou spolupráci rodičů se školou a nedostatečnou kontrolní a pedagogickou činnost školy.

Vedle tohoto teoretického pramenu byly použity i další literární zdroje⁴⁵ pro stanovení možných příčin kriminality dětí a mládeže na základě vlivu školy a školního prostředí jako základ pro výzkum formou dotazníku coby možné varianty odpovědí respondentů.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé příčiny kriminality dětí a mládeže na základě vlivu školy a školního prostředí:

- nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy (př. přehlížení a neřešení kázeňských přestupků žáků) – 38 %,
- špatná spolupráce s rodiči žáků – 34 %,
- šikanování – 28 %,

⁴⁴CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vydání. Praha: MV ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998, s. 10.

⁴⁵BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 11 – 43.

CEJP, Martin. Společenské faktory ovlivňující vývoj kriminality. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, ISBN 80-7338-096-0, s. 19 – 34.

NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86432-08-4, s. 395 – 397.

- nepravdivelná školní docházka – záškoláctví – 26 %,
- nevhodný přístup pedagoga k žákům (př. „škatulkování žáků“) – 26 %,
- špatný prospěch – 18 %,
- nevhodné chování pedagoga k žákům a žáků k pedagogům – 14 %.

Podrobnější rozbor k preferenci jednotlivých příčin se vztahem k vlivu školy a školního prostředí na vznik kriminality dětí a mládeže u skupin respondentů je uveden u tabulky č. 6.

2.3.4 Vliv party

„Charakteristické složky procesu dospívání, tj. hledání svého místa ve světě, otevřenost novým myšlenkám, popírání zavedených způsobů myšlení a chování, zvýšená kritičnost ke společnosti, sklon k radikálním postojům a rozhodnutím, nedostatečná životní zkušenost, malá schopnost představit si důsledky svého chování a jednání, malá schopnost vcítit se do postojů těch ostatních, věkem daný egoismus, upřednostňování černobílého vidění světa atd. A také snaha někam patřit, nacházet podporu a uznání mezi vrstevníky, prezentovat vnějšně svojí příslušnost k uznávaným skupinám, touha po sdružování se se stejně smýšlejícími v odporu proti starším, „měšťákům“ apod. to všechno usnadňuje příklon mladého člověka k extrémním názorům a vede jej k extrémním projevům.“⁴⁶

Charakteristické vlastnosti mladého člověka umocněné přirozenou potřebou sdružovat se v kolektivu lidí vedou k jeho začlenění do skupiny vrstevníků – party.

Přerod postoje od individuality ve skupinovou identitu vyjádřila výstižně Vágnerová⁴⁷: „V dospívání se zvyšuje riziko experimentování v oblasti chování, které překračují běžné sociální normy chování. Dospívajícího už nezvládne pouhá formální autorita, a skutečnou autoritu pro něj leckdy nikdo společensky přijatelný nemá. V této době se děti definitivně odpoutávají z těch rodin, které už dříve neposkytovaly citové zázemí, o něž rodiče neměli zájem a starali se o ně nanejvýš materiálně. Tyto děti už nemají žádný důvod rodiče dále respektovat a jsou fyzicky silné natolik, aby si nedaly líbit ani fyzické tresty. Rodiče pro ně nepředstavují autoritu a ani škola nemá žádný mocenský prostředek, aby mohla jejich chování ovlivnit.

⁴⁶MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, ISBN 80-86008-59-2, s. 79.

⁴⁷VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN 80-7367-414-9, s. 268 - 279.

Příslušnost ke skupině poskytuje jedinci skupinovou identitu, jež však na jedné straně podporuje jeho sebevědomí a sebejistotu, a na druhé straně redukuje některé složky individuality: mění jeho uvažování, citové prožívání apod. (přínejmenším v době, kdy je aktivní v rámci skupiny). Ve skupině jedinec získává pocit větší moci a není nucen k individuální odpovědnosti.“

Ve výchově dítěte ztrácí postupně svou dominantní roli rodina. Ta už ji však mohla dávno ztratit, pokud v ní nebyl odpovídající vzor, od něhož by dítě převzalo standardy morálky, chování, myšlení, postoje. To je umocněno tím, pokud dítě v rodině nepocituje bezpečí a podporu.

Obdobně přichází o svůj vliv i škola, pokud zde dítě nedosáhne očekávané uznání, respekt ke své osobnosti a jistou společenskou prestiž.

V důsledku toho nabývá svůj význam vrstevnická skupina – parta, která může být orientována sociálně pozitivně nebo negativně.

Zařazení do sociálně pozitivně orientované skupiny vrstevníků vzhledem k jejímu statusu zpravidla vyžaduje vyšší osobnostní a sociální vybavenost jedince. To negativně orientované skupiny nevyžadují, zařazení do nich je „jednodušší“, bývá však spojeno s rizikem jejich asociálních charakteristik.

Členy těchto skupin a často i jejich vedoucími osobnostmi jsou morálně narušení jedinci a činnost těchto skupin je orientována výrazně sociálně nežádoucím směrem.

Na tomto místě je vhodné uvést socializační mechanismus skupin vrstevníků. Podle Procházky⁴⁸ se jedná o určitý sled logických úkolů, které dítě, chce-li být akceptováno a skupinou přijato, musí splnit. V prvopočátku jde o ztotožnění se a následnou interiorizaci cílů skupiny. V této souvislosti vzniká u dítěte též jistá představa o hodnotách, které společně s cíli tvoří základ pro normalizaci vztahů ve skupině. Pro zaujetí aktivní role v rámci skupiny je pro jejího člena důležité převzetí rolového (v delikventních skupinách často delikventního) chování a vystavení se určitým mechanismům sociální kontroly, na které se v rámci skupinové struktury následně může podílet.

Tyto socializační mechanismy mohou vést v rámci pozitivních skupin k seberozvoji jedince, u negativně orientovaných skupin k jeho destrukci.

Velice častým „lákadlem“ pro členství ve vrstevnických skupinách je forma životního stylu a trávení volného času jejich členů jako prostředek pro zahnání nudy.

⁴⁸PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012, ISBN 80-247-3470-5, s. 120-121.

V souladu s literárními prameny⁴⁹ byly určeny i další příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny – party jako základ pro výzkum formou dotazníku coby možné varianty odpovědí respondentů.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé příčiny kriminality dětí a mládeže na základě vlivu neformální skupiny – party:

- boj o své místo v partě, snaha vyniknout – 42 %,
- požívání návykových látek v partě – 32 %,
- přejímání negativistických postojů a skupinových norem party – 32 %,
- anonymita party – 28 %,
- kompenzace neúspěchů – 22 %,
- trávení volného času – nuda – 16 %
- experimentování novými věcmi – 14 %.

Podrobnější rozbor k preferenci jednotlivých příčin se vztahem k vlivu neformální skupiny - party na vznik kriminality dětí a mládeže u skupin respondentů je uveden u tabulky č. 7.

2.3.5 Vliv médií

Poslední uváděnou skupinou příčin kriminality je vliv médií (sdělovacích prostředků) na trestnou činnost dětí a mládeže.

Média jsou jedním z komponentů širšího pojetí kultury (vedle životního stylu, morálky, mezilidských vztahů, působení rodiny, působení školy a vědy).

K vlivu médií na možnost vzniku kriminálního se souborně vyjádřil Cejp⁵⁰: „Sdělovací prostředky mohou v mnoha ohledech ovlivnit budoucí vývoj kriminality nepříznivým směrem, zejména tím, že pojmají zločin jako atraktivní téma, které svojí dramatičností a napětím láká masu čtenářů a posluchačů. Ve snaze o senzačnost popisují pouze virtuální realitu a nevystihují podstatu, banalizují nebo glorifikují zlo, opomíjejí největší nebezpečí spočívající v tom, že bující zločin paralyzuje společnost.

⁴⁹BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 11 – 43.

CEJP, Martin. Společenské faktory ovlivňující vývoj kriminality. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, ISBN 80-7338-096-0, s. 19 – 34.

HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. 1.vyd. Praha: ASPI Publishing, 2008, ISBN 80-7357-311-9, s. 155-157.

NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, ISBN 80-86432-08-4, s. 397 - 400.

⁵⁰CEJP, Martin. Společenské faktory ovlivňující vývoj kriminality. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, ISBN 80-7338-096-0, s. 33.

Chybou je rovněž zobrazení násilí bez dostatečného odstupu, jako jediného možného způsobu řešení konfliktů nebo jako formy seberealizace. Média často nedodrží zásadu, že by neměla být poškozována oběť, ohrožení její příbuzní a majetek.

Negativním faktorem může být i to, zdůrazňují-li sdělovací prostředky životní styl, který má ve své podstatě poměrně blízko k neetickým, často i nelegálním praktikám. Mohou být vyzdvihováni lidé, kteří získali s ohledem na vynaloženou práci nepřiměřený majetek. Mediální konfrontace s informacemi o životním stylu celebrit může být dalším zdrojem frustrace a nespokojenosti s vlastním životem.

Tím, že mají sdělovací prostředky značný vliv na veřejné mínění, mohou působit v zájmu něčeho, co je pro svět zločinu výhodné. Někteří zločinci pak mohou být paradoxně prezentováni jako oběti trestní justice. Zároveň dochází ke zpochybňování, osočování a často i zesměšňování autorit a těch, kdo proti kriminalitě bojují, zejména zákonodárců, státních zástupců, policistů, soudců.“

Aktuálně je možno pohlížet na kriminalitu prezentovanou v médiích ze dvou pohledů.

Podle jednoho je kriminalita v médiích představována jako konstrukce obrazu o realitě, s důsledky na formování veřejného mínění a politické klima. Podle druhého kriminalita a především médii zobrazovaný růst násilí vytváří vzor pro příjemce předváděných obsahů.⁵¹

„Kult násilí“ je zobrazován ve zpravodajských i zábavných mediálních produktech. Svým obsahem zvyšuje sledovanost konkrétního média bez ohledu na to, že má tendenci posilovat již existující chování některých příjemců a riziko, že se další lidé s konzumací násilí do jisté míry ztotožní.

To koresponduje s názorem, že média a televize především je „školou zločinu“, neboť v médiích jsou podávány nové, dosud neznámé či málo rozšířené postupy páchaní trestné činnosti (jedná se především o drogovou a finanční kriminalitu). Obdobné je to při zveřejňování postupů policejních orgánů užívaných při odhalování a vyšetřování trestné činnosti.⁵²

Ve vztahu k dětem a mládeži je problém vlivu médií na vznik jejich kriminality ještě daleko hlubší.

⁵¹VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009, ISBN 80-7201-772-0, s. 27.

⁵²VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009, ISBN 80-7201-772-0, s. 28.

S mnohými životními situacemi se mladý člověk ve svém dosavadním životě nesetkal, nejsou to často situace, které by chtěl nebo mohl řešit s rodiči. Na řadu pak přichází řešení nabízející se ve virtuálním světě.

O jejich realitě je přesvědčen, vždyť jsou tak snadná, podléhá fikci a situaci řeší tak, jak je prezentováno, že by jednal jeho oblíbený hrdina. Výsledek pak zcela logicky neodpovídá tomu, co by mělo být podle média, a ten může být i fatální.

Obdobně nekriticky a bez konfrontace se skutečností přebírá mladý člověk životní styl hrdinů oblíbených filmů a televizních seriálů, prostředkem k jeho naplnění může být právě kriminální jednání.

Pominout nelze ani to, že mládež se díky sledování médií nevěnuje kulturně zaměřeným volnočasovým aktivitám jako je třeba četba knih, návštěva divadel a koncertů.

V souladu s literárními prameny⁵³ byly určeny i další příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií jako základ pro výzkum formou dotazníku coby možné varianty odpovědí respondentů.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé příčiny kriminality dětí a mládeže na základě vlivu médií:

- manipulace s vědomím, myšlením a cítěním, ztráta schopnosti odlišit realitu od fikce – 56 %,
- přejímání agresivních návyků – 44 %,
- zhlédnutí v prezentovaném životním stylu (bohatství, úspěch) – 28 %,
- nekritické přebírání vzorů a způsobů chování – 22 %,
- tipy na páchaní trestné činnosti, způsoby její realizace i utajování – 18 %,
- komplexní ovlivnění osobnosti ve všech společenských rolích – 14 %.

Podrobnější rozbor k preferenci jednotlivých příčin se vztahem k vlivu médií na vznik kriminality dětí a mládeže u skupin respondentů je uveden u tabulky č. 8.

⁵³BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 80-7338-075-5, s. 11 – 43.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, ISBN 80-7229-042-8, s. 180.

VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009, ISBN 80-7201-772-0, s.

VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon*. Olomouc: Votobia, 2005, ISBN 80-7220-245-6, s. 64.

3 Fenomenologie kriminality dětí a mládeže

V rámci fenomenologie kriminality dětí a mládeže v České republice se budeme zabývat strukturou a formami trestné činnosti, kterou páchají děti a mládež.

Jako základ nám poslouží součet vybraných trestných činů a některých skupin kriminality dětí a mládeže za období let 2012, 2013 a 2014 podle statistiky Policie České republiky.

Tabulka č. 1 – celkový přehled spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014

	2012	2013	2014	Celkem
NÁSILNÁ KRIMINALITA	1153	909	822	2884
Vražda	4	10	3	17
Ublížení na zdraví	382	313	300	995
Loupež	397	278	238	913
Vydírání	155	134	121	410
Porušování domovní svobody	96	61	58	215
Nebezpečné vyhrožování	63	67	64	194
MAJETKOVÁ KRIMINALITA	3113	2514	2128	7755
Krádeže vloupáním	1249	1045	829	3123
Krádeže prosté	1624	1250	1043	3917
Zpronevěry	4	6	8	18
Krádeže motorových vozidel	204	168	138	510
Podílnictví	59	41	34	134
MRAVNOSTNÍ KRIMINALITA	315	317	316	948
Znásilnění	54	52	45	151
Pohlavní zneužívání	227	243	223	693
Pornografie	1	2	0	3
DROGOVÁ KRIMINALITA	169	203	153	525
HOSPODÁŘSKÁ KRIMINALITA	238	147	173	558
VANDALISMUS	319	276	392	987

Zdroj: roční statistiky Policie České republiky

3.1 Celková kriminalita dětí a mládeže za období 2012 - 2014

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že nejčastější formou trestné činnosti dětí a mládeže je majetková kriminalita (7755 trestných činů, dále jen TČ), za ní následují násilná kriminalita (2884 TČ), vandalismus (987 TČ), mravnostní kriminalita (948 TČ), hospodářská kriminalita (558 TČ), na posledním místě je drogová kriminalita (525 TČ).

Pro srovnání uvedeme odhad struktury kriminality podle respondentů dotazníkového šetření, a to sestupně podle procentuálního vyjádření:

- drogová kriminalita – 44 %,
- vandalismus (poškození cizí věci) – 34 %,
- majetková kriminalita – 28 %,
- násilná kriminalita – 28 %,
- šikana – 22 % - v policejní statistice neuváděna,
- mravnostní (sexuální a další) – 20 %,
- hospodářská kriminalita – 6 %.

Podrobnější rozbor k druhům kriminality u jednotlivých skupin respondentů je uveden u tabulky č. 9.

3.2 Násilná kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že nejčastějším násilným trestným činem u skupiny dětí a mládeže je úmyslné ublížení na zdraví (995 TČ), za ním následují loupež (913 TČ), vydírání (410 TČ), porušování domovní svobody (215 TČ), nebezpečné vyhrožování (194 TČ), na posledním místě je vražda (17 TČ).

Pro srovnání uvedeme odhad násilné kriminality podle respondentů dotazníkového šetření, a to sestupně podle procentuálního vyjádření:

- úmyslné ublížení na zdraví – 60 %,
- vydírání – 46 %,
- loupeže – 30 %,
- nebezpečné vyhrožování – 26 %,
- porušování domovní svobody – 24 %,
- vraždy – 2 %.

Podrobnější rozbor k násilné kriminalitě u jednotlivých skupin respondentů je uveden u tabulky č. 11.

3.3 Majetková kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že nejčastějším majetkovým trestným činem u skupiny dětí a mládeže je krádež prostá (3917 TČ), za ní následují krádež vloupáním (3123 TČ), krádež motorového vozidla (510 TČ), podílnictví (134 TČ), na posledním místě je zpronevěra (18 TČ).

Pro srovnání uvedeme odhad majetkové kriminality podle respondentů dotazníkového šetření, a to sestupně podle procentuálního vyjádření:

- krádeže prosté – 54 %,
- krádeže vloupáním – 38 %,
- podílnictví – 26 %,
- krádeže motorových vozidel – 24 %,
- podvody – 24 % - v policejní statistice neuváděny jako majetková trestná činnost,
- zpronevěry – 16 %.

Podrobnější rozbor k majetkové kriminalitě u jednotlivých skupin respondentů je uvedenu tabulky č. 10.

3.4 Mravnostní kriminalita dětí a mládeže za období 2012 – 2014

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že nejčastějším mravnostním trestným činem u skupiny dětí a mládeže je pohlavní zneužívání (693 TČ), za ním následuje znásilnění (151 TČ), na posledním místě je pornografie (3 TČ).

Pro srovnání uvedeme odhad mravnostní kriminality podle respondentů dotazníkového šetření, a to sestupně podle procentuálního vyjádření:

- pornografie – 46 %,
- pohlavní zneužívání – 38 %,
- znásilnění – 16 %.

Podrobnější rozbor k mravnostní kriminalitě u jednotlivých skupin respondentů je uvedenu tabulky č. 12.

3.5 Typické způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží

Z dosud prezentovaných přehledů trestné činnosti páchané dětmi a mládeží je zřejmé, že se dopouštějí široké škály trestných činů. Přes tuto rozmanitost je však možno nalézt a definovat zvláštnosti způsobu páčání a utajování jejich trestné činnosti.⁵⁴

⁵⁴CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vydání. Praha: MV ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998, s. 11.

Nejčastější zvláštnosti způsobů páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží jsou uvedeny v tabulce. Pro řazení bylo využito hodnocení respondentů dotazníku pro zvláštnosti podle jejich subjektivního hodnocení významu, a to v sestupné posloupnosti.

Tabulka č. 2 – nejčastější způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží

Způsob páčání a utajování trestné činnosti	%
Chování pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení	36
Pachatelé jednají spíše emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace	34
Konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle	28
Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině	28
Výběr předmětu útoku je určován jejich hodnotovým systémem, odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí	26
Na páčání trestné činnosti má vliv předchozí požití návykových látek, ty zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporují nepřiměřené reakce na vnější podněty	24
Příprava trestné činnosti je nedokonalá, schází prvek plánování, častá nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu	22
Při získávání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny	22
Věci získané trestnou činností jsou velmi brzy rozdělovány mezi členy skupiny, zde je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině	20
Při opakování se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti	18
Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatelů	12

Zdroj: vlastní výzkum

Podrobnější rozbor k způsobu páčání a utajování kriminality dětmi a mládeží u jednotlivých skupin respondentů je uveden u tabulky č. 13.

4 Prevence kriminality dětí a mládeže

4.1 Prevence kriminality v České republice

12. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici konaný 12. – 19. dubna 2010 v městě Salvador v Brazílii definoval pojem prevence kriminality:

„Prevence kriminality zahrnuje veškerá opatření ke snižování rizika výskytu trestných činů, jakož i jejich škodlivých důsledků pro jednotlivce a společnost, včetně strachu z kriminality. Prevence kriminality se snaží působit na různorodé příčiny kriminality. Prosazovaná práva a trestní sankce jsou v této souvislosti ponechány stranou, navzdory jejich potenciálně preventivním účinkům.“

Cílem aktivit prevence kriminality je snižování míry a závažnosti trestné činnosti, jejich příčin i následků a zvyšování pocitu bezpečí občanů.

Prevence kriminality jako samostatná kategorie není komplexně upravena v žádné právní normě, její realizace pro současné období se řídí Strategií prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 (dále jen „Strategie“).

Ta byla přijata usnesením vlády České republiky č. 925 ze dne 14. prosince 2011 ke Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2012 – 2015.

V ní je zdůrazněno, že „preventivní strategie se musí zaměřovat na kauzální faktory dělené na sociální, komunitní a situační prevenci kriminality.

Vláda bude iniciovat a usnadňovat činnost v oblasti sociální a situační prevence kriminality. Místní samospráva musí vytvářet a upravovat programy s ohledem na místní podmínky, neboť ke kriminalitě dochází na úrovni obcí a čtvrtí a mnohé příčiny lze řešit pouze lokálně.“⁵⁵

Strategie si uvědomuje důležitost analytické činnosti: „Analytická činnost v oblasti vnitřní bezpečnosti, včetně prevence kriminality je v současné době podceňována a nejsou dostatečně využívány její přínosy. Především na analýze kriminality a jejích příčin by měla být založena veškerá práce v systému prevence kriminality i zbytku vnitřní bezpečnosti“.⁵⁶

Dále Strategie definuje úkoly pro jednotlivé subjekty prevence kriminality počínaje Republikovým výborem pro prevenci kriminality, přes ministerstva, bezpečnostní sbory, vyšší územně správní celky až po obce.

Konkrétně v kapitolách 5.6 a 5.7 pak prezentuje nástroje prevence kriminality v oblasti sociální a situační prevence.

⁵⁵ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015, s. 7.

⁵⁶ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015, s. 20.

4.2 Preventivní činnosti zaměřené proti kriminalitě

I prostředky trestní represe mají svůj preventivní účinek, přesto budeme preferovat prostředky nesankční povahy, zaměříme se na sociální, situační a viktimologickou prevenci kriminality, která může být na úrovni primární, sekundární a terciární.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé druhy prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření, jak je uvedli respondenti výzkumu:

- sociální prevence – 64 % všech respondentů;
- situační prevence – 36 % všech respondentů;
- viktimologická prevence - 0 % všech respondentů.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 14.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé druhy prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů.

- primární prevence – 50 % všech respondentů;
- sekundární prevence – 46 % všech respondentů;
- terciární prevence – 4 % všech respondentů.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 15.

4.2.1 Sociální prevence kriminality

Sociální prevence kriminality usiluje o to, aby byla vysvětlena nutnost a potřebnost podřízení se určitým standardům společenské etiky rizikovým jedincům. Svými projekty se snaží vzbudit u jednotlivce potřebu stát se „řádným občanem“, odmítnout asociální a delikventní vzorce chování.

Ve vztahu k tomu vytváří sociální prevence programy a projekty, které usilují o předání pozitivních životních vzorců, obecně přijímaných norem a hodnot prostředky socializace a edukace (výchova, vzdělávání).

Pod sociální prevencí ve vztahu k dětem a mládeži máme na mysli především projekty zaměřené na vyhledávání kriminálně rizikových dětí a mládeže a na efektivní práci s nimi.

V rámci sociální prevence realizujeme projekty a programy působící na všechny ve společnosti, realizujeme tak primární prevenci.

Sekundární prevence se zaměřuje na tu část populace, která se dostává do kontaktu s kriminogenními faktory a terciální strategie již působí na asocialitou zasaženého jedince či skupinu.

V rámci sociální prevence se uplatní metody sociální prevence, ty můžeme dělit do těchto okruhů:

- sportovní programy – pravidelně vážou přebytečný volný čas, umožňují adresátům potřebnou seberealizaci a kontakt s vrstevníky, zároveň posilují jejich sebevědomí, týmovou činnost a další pozitivní způsoby formování a posilování osobnosti;
- vzdělávací, umělecké a zájmové programy – vycházejí z toho, že běžné druhy asociálního chování se pojí s nedostatkem formálního vzdělání a s nezájmem mladých o tvořivé, společensky akceptované zájmové a umělecké činnosti;
- rekvalifikační programy – umožňují získat novou šanci, jak se nestát nezaměstnaným s pocitem beznaděje a nepotřebnosti;
- informační programy – vycházejí z toho, že mnohé problémy vznikají na základě chybějící či špatné informovanosti; propagační a osvětové akce by měly směřovat k informování o právech a povinnostech, k návodům jak se chovat v různých ohrožujících situacích;
- resocializační programy – jedná se o případy, kdy již došlo k nepříznivému vývoji, který vyžaduje odbornou intervenci a dlouhodobější resocializační strategie. Uplatní se zde pozitivní vrstevnické vazby s prosociálně orientovanými vrstevníky k pozvolné změně negativních hodnot a postojů.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé programy (projekty) sociální prevence kriminality dětí a mládeže:

- včasné identifikace rizikových jedinců – 48 %;
- umělecké, zájmové a další volnočasové – 38 %;
- sportovní – 28 %;
- resocializační – 26 %;
- výchovné – 24 %;
- informační – 12 %;
- vzdělávací – 12 %.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 16.

4.2.2 Situační prevence kriminality

Na rozdíl od sociální prevence kriminality, která se zaměřuje na reálného nebo potenciálního pachatele trestné činnosti, je cílem situační prevence znesnadnění spáchání trestného činu, zvýšení rizika pro pachatele, že bude dopaden a potrestán, a minimalizace

zisků z trestné činnosti. Projekty situační prevence směřují k tomu, aby byla eliminována možnost vůbec trestný čin určitého druhu spáchat.

Projekty často využívají moderní technologie, jakými je například bezhotovostní platební styk; prostředky, které monitorují a třídí vstup a odchod osob z určitých objektů.

Ve vztahu k architektuře se vztahují takové úpravy, které zpřehledňují prostor bydliště občanů, je možno využít i kamerové monitorovací systémy a souvislé noční osvětlení rizikových lokalit.

Svůj význam mají i „klasická zabezpečovací zařízení“ jako jsou mříže a zámky, nezanedbatelná je fyzická hlídková a monitorovací činnost, u movitých věcí se osvědčuje jejich označování a evidence.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé metody situační prevence kriminality dětí a mládeže:

- fyzická hlídková a monitorovací činnost – 54 %;
- kamerové monitorovací systémy – 34 %;
- technické zabezpečení objektů – 34 %;
- bezhotovostní platební styk – 28 %;
- režimová opatření k pohybu osob a majetku – 20 %;
- označování movitých věcí – 10 %;
- zpřehlednění architektonických celků – 10 %.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 17.

4.2.3 Identifikace rizikového jedince a určení garanta preventivního působení

Jak bylo uvedeno v předchozích částech této kapitoly, je včasná identifikace rizikového jedince nejčastějším projektem sociální prevence.

Respondenti výzkumu mohli určit, kdo by podle nich měl být osobou identifikující jako první rizikového jedince.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé osoby identifikující jako první rizikového jedince:

- rodič (jiný člen rodiny) – 30 %;
- pedagog předškolního zařízení – 26 %;
- učitel při povinné školní docházce – 22 %;
- sociální pracovník – 12 %;
- orgán činný v trestním řízení – 6 %;

- pediatr – 4 %.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 18.

Jednotlivá preventivní opatření mohou být účinná jen v tom případě, že jsou spolu koordinována a řízena jedním subjektem, který i preventivní působení na rizikového jedince garantuje.

V následujícím přehledu budou sestupně podle procentuálního výsledku uvedeny jednotlivé osoby jako možný garant preventivního působení na rizikového jedince:

- sociální pracovník – 36 %;
- pedagogický pracovník – 26 %;
- rodič (jiný člen rodiny) – 24 %;
- pracovník Probační a mediační služby ČR – 14 %.

Bližší rozbor k jednotlivým skupinám respondentů je uveden u tabulky č. 19.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Výzkum zaměřený na kriminalitu dětí a mládeže

5.1 Metodologie výzkumu

Stěžejní otázkou ve vztahu ke kriminalitě dětí a mládeže je, PROČ k ní dochází, co vede děti a mládež k tomu, že se dopouštějí trestné činnosti.

Určení reálných vnitřních a vnějších příčin páchaní kriminality s přihlédnutím k četnosti a druhu trestné činnosti je východiskem pro následné přijetí odpovídajících opatření prevence kriminality dětí a mládeže.

Základem pro přípravnou fázi výzkumu bylo shromáždění a analýza teoretických poznatků obsažených v odborné literatuře tak, jak je prezentuje teoretická část této práce.

5.1.1 Cíl výzkumu a výzkumné předpoklady

Cílem výzkumu bylo stanovit nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže, nejčastější druhy a způsoby páchaní trestných činů, nejčastější formy prevence kriminality dětí a mládeže a porovnat výsledky získané prostřednictvím různých výzkumných technik vzájemně mezi sebou i s celkovým přehledem spáchaných trestných činů dětmi a mládeží v období 2012 – 2014.

Z tohoto hlavního cíle výzkumu je možno vydělit **cíle dílčí**:

1. Stanovit nejčastější druhy příčin a příčiny kriminality dětí a mládeže.
2. Stanovit nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže.
3. Stanovit nejčastější druhy prevence a preventivních opatření kriminality dětí a mládeže.
4. Komparovat výsledky získané prostřednictvím použitých výzkumných technik a ze statistiky trestné činnosti dětí a mládeže za období 2012 – 2014.

S ohledem na to, že provedeným výzkumem byla zjištěna věcná významnost platná jen pro daný soubor respondentů výzkumu, je místo statistického testování hypotéz užito ověřování výzkumných předpokladů.

Prostřednictvím výzkumu byly ověřovány tyto **výzkumné předpoklady** (dále jen VP):

VP 1: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 1.)

VP 2: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 1.)

VP 3: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 1.)

VP 4: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu party podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 1.)

VP 5: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 1.)

VP 6: Nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 2.)

VP 7: Nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 2.)

VP 8: Nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 2.)

VP 9: Nejčastější druhy mravnostní kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné. (Váže se na dílčí výzkumný cíl č. 2.)

5.1.2 Operacionalizace dílčích výzkumných cílů

Ústředním a nevyhnutelným krokem v případě kvantitativního empirického šetření je operacionalizace. Jejím cílem je převést teoretické pojmy do empirické podoby kritérií, která jsou pozorovatelná.⁵⁷

Dílčí výzkumné cíle byly převedeny (operacionalizovány) do podoby kritérií, ze kterých byly vytvořeny konkrétní otázky pro dotazníkové šetření, jak bude dále uvedeno.

⁵⁷PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v soudobé sociologii*. Praha: Karolinum, 1993, ISBN 80-7066-799-0, s.110.

Operacionalizace dílčích výzkumných cílů (dále jen DVC)

DVC č. 1: Stanovit nejčastější druhy příčin a příčiny kriminality dětí a mládeže.

Kritéria:

- četnost druhů příčin kriminality dětí a mládeže,
- četnost příčin kriminality dětí a mládeže vyplývajících z osobnostní charakteristiky,
- četnost příčin kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu rodiny a rodinného prostředí,
- četnost příčin kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu školy a školního prostředí,
- četnost příčin kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu neformální skupiny – party,
- četnost příčin kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu médií.

Otázky do dotazníku:

- Který druh příčin kriminality dětí a mládeže považujete za nejčastější?
- Kterou příčinu kriminality dětí a mládeže vyplývajících z osobnostní charakteristiky považujete za nejčastější?
- Kterou příčinu kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu rodiny a rodinného prostředí považujete za nejčastější?
- Kterou příčinu kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu školy a školního prostředí považujete za nejčastější?
- Kterou příčinu kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu neformální skupiny – party považujete za nejčastější?
- Kterou příčinu kriminality dětí a mládeže vyplývajících z vlivu médií považujete za nejčastější?

DVC č. 2: Stanovit nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže.

Kritéria:

- četnost druhů kriminality dětí a mládeže,
- četnost druhů majetkové kriminality dětí a mládeže,
- četnost druhů násilné kriminality dětí a mládeže,
- četnost druhů mravnostní kriminality dětí a mládeže,
- četnost způsobů páchaní a utajování trestné činnosti páchané dětmi a mládeží.

Otázky do dotazníku:

- Který druh kriminality dětí a mládeže považujete za nejčastější?
- Který druh majetkové kriminality dětí a mládeže považujete za nejčastější?
- Který druh násilné kriminality dětí a mládeže považujete za nejčastější?
- Který druh mravnostní kriminality dětí a mládeže považujete za nejčastější?
- Jaké způsoby páchaní a utajování trestné činnosti páchané dětmi a mládeží považujete za nejčastější?

DVC č. 3: Stanovit nejčastější druhy prevence a preventivních opatření kriminality dětí a mládeže.

Kritéria:

- účinnost druhů prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření,
- účinnost druhů prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů preventivních aktivit,
- účinnost programů (projektů) sociální prevence kriminality dětí a mládeže,
- účinnost metod situační prevence kriminality dětí a mládeže,
- osoba identifikující jako první rizikového jedince kriminality dětí a mládeže,
- garant preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže.

Otázky do dotazníku:

- Který druh prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření považujete za nejúčinnější?
- Který druh prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů preventivních aktivit považujete za nejúčinnější?
- Jaké programy (projekty) sociální prevence dětí a mládeže považujete za nejúčinnější.?
- Jaké metody situační prevence dětí a mládeže považujete za nejúčinnější.?
- Kdo by měl jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže?
- Kdo by měl být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže?

5.2 Respondenti výzkumu

5.2.1 Respondenti dotazníkového šetření

V rámci anonymního dotazníkového šetření bylo osloveno pět skupin respondentů.

Do první skupiny bylo zařazeno deset sociálních pracovníků tří pražských městských částí, kteří se při každodenní praxi setkávají s klienty z řad dětí a mládeže vykazující kriminální minulost.

Do druhé skupiny respondentů byli zařazeni pedagogičtí pracovníci jednoho pražského víceletého gymnázia a jedné pražské střední odborné školy a odborného učiliště.

Do třetí skupiny respondentů byly zařazeny náhodně vybrané osoby starší 21 let vyjma sociálních pracovníků a pedagogů (dále jen „ostatní osoby starší 21 let“).

Ve čtvrté skupině respondentů jsou osoby věkové kategorie 15 – 21 let z řad „bezproblémové mládeže“, studenti jednoho pražského víceletého gymnázia a jedné pražské střední odborné školy a odborného učiliště.

V páté skupině respondentů jsou osoby věkové kategorie 15 – 21 let z řad mládeže, která se již v minulosti dopustila nějaké trestné činnosti (dále jen „riziková mládež“).

V každé z oslovených skupin je deset respondentů, lokálně se všichni respondenti vztahují k Praze 3 a Praze 10.

5.2.2 Respondenti případových studií

Na základě zpracovaného zaměření byly za přítomnosti sociální pracovníce (kurátorka dětí a mládeže) provedeny pohovory s osmi jejími klienty z řad mládeže páchající trestnou činností.

Tito zástupci „delikventní mládeže“ prošli v uplynulém roce psychologickým vyšetřením, takže bylo možno uvést i hodnotu jejich IQ.

Nikdo z uvedených respondentů se nepodílel na výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření.

Tato sociální pracovníce přichází s jednotlivými klienty do kontaktu již delší dobu, je mezi ní a každým z nich vytvořen vztah důvěry, na jehož základě byli ochotni se vyjádřit k problematickým okruhům.

5.3 Dotazníkové šetření

a) PŘÍČINY KRIMINALITY

Tabulka č. 3 Nejčastější druhy příčin kriminality dětí a mládeže (v %)

Druhy příčin kriminality dětí a mládeže	A	B	C	D	E	Celkem
Osobnostní charakteristika	10	0	20	30	30	18
Vliv rodiny a rodinného prostředí	20	10	20	60	60	34
Vliv školy a školního prostředí	10	40	20	10	40	24
Vliv neformální skupiny - party	50	60	70	50	40	54
Vliv médií	50	20	40	10	10	26
Vliv několika druhů příčin	60	10	20	40	20	30
Jiné druhy – jaké?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dva nejčastější druhy příčin kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastějším druhem příčin kriminality dětí a mládeže vliv neformální skupiny-party. Ten je rovněž nejčastější u skupin pedagogů a ostatních osob starších 21 let. Podle obou skupin mládeže je nejčastější příčinou vliv rodiny a rodinného prostředí, podle sociálních pracovníků vliv několika druhů příčin.

Tabulka č. 4 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky (v %)

Příčiny kriminality z osobnostní charakteristiky	A	B	C	D	E	Celkem
Genetické vybavení osobnosti (dědičnost)	50	10	20	30	50	32
Nízká inteligence a úroveň vědomostí	20	10	60	60	40	38
Nízká schopnost empatie	40	10	40	20	20	26
Nízká úroveň morálky a právního vědomí	20	60	10	10	30	26
Poruchy chování	40	30	30	50	30	36
Závislosti	30	30	30	30	20	28
Jiná příčina – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky nízká inteligence a úroveň vědomostí. Ta je nejčastější i u ostatních osob starších 21 let a „bezproblémové mládeže“. Podle sociálních pracovníků a „rizikové mládeže“ je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky genetické vybavení osobnosti (dědičnost), u pedagogických pracovníků nízká úroveň morálky a právního vědomí.

Tabulka č. 5 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí (v %)

Příčiny kriminality z vlivu rodiny a rodinného prostředí	A	B	C	D	E	Celkem
Absence psychologických a pedagogických znalostí rodičů	10	10	20	20	30	18
Absence regulace chování – lhostejnost k chování (škola, volný čas)	40	30	40	50	30	38
Kriminalita a další sociálně patologické jevy (př. prostituce)	10	10	20	20	30	18
Nepřiměřená výchova (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost)	10	10	10	20	30	16
Neúplná (rozvrácená) rodina	30	40	20	40	30	32
Nízký socioekonomický status – špatné sociální a majetkové poměry	30	30	50	20	20	30
Preferování jiných aktivit a angažovanosti rodičů před výchovou	50	10	10	10	0	16
Závislost rodičů (alkohol, drogy, gamblerství apod.)	20	0	30	20	30	20
Jiná příčina – jaká	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí absence regulace chování – lhostejnost k chování (škola, volný čas). Tato příčina byla nejčastější u skupiny „bezproblémové mládeže“. Podle skupiny sociálních pracovníků je nejčastější příčinou preferování jiných aktivit a angažovanost rodičů před výchovou, podle skupiny pedagogů je nejčastější neúplná (rozvrácená) rodina u ostatních osob starších 21 let je to nízký socioekonomický status – špatné sociální a majetkové poměry. Skupina „rizikové mládeže“ uvedla jako nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí současně absenci psychologických a pedagogických znalostí rodičů, absenci regulace chování – lhostejnost k chování (škola, volný čas), kriminalitu a další sociálně patologické jevy, nepřiměřenou výchovu (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost), neúplnou (rozvrácenou) rodinu a závislost rodičů.

Tabulka č. 6 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí (v %)

Příčiny kriminality z vlivu školy a školního prostředí	A	B	C	D	E	Celkem
Nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy (př. přehlížení a neřešení kázeňských přestupků žáků)	10	30	50	60	40	38
Nevhodné chování pedagogů k žákům a žáků k pedagogům	20	0	20	20	10	14
Nepravidelná školní docházka – záškoláctví	50	20	30	0	30	26
Nevhodný přístup pedagoga k žákům (př. „škatulkování žáků“)	30	40	10	30	20	26
Šikanování	30	30	40	40	0	28
Špatná spolupráce s rodiči žáků	40	0	20	50	60	34
Špatný prospěch	20	30	10	0	30	18
Jiná příčina – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy, ta je nejčastější i skupin ostatních osob starších 21 let a „bezproblémové mládeže“. U sociálních pracovníků je nejčastější příčinou vyplývající z vlivu školy a školního prostředí nepravidelná školní docházka-záškoláctví, u pedagogických pracovníků je nejčastější

nevhodný přístup pedagoga k žákům a u skupiny „rizikové mládeže“ je to špatná spolupráce s rodiči žáků.

Tabulka č. 7 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny - party (v %)

Příčiny kriminality z vlivu neformální skupiny – party	A	B	C	D	E	Celkem
Anonymita party	20	0	40	70	10	28
Boj o své místo v partě, snaha vyniknout	30	20	70	30	60	42
Experimentování novými věcmi (př. prostituce)	20	20	10	10	10	14
Kompenzace neúspěchů	30	10	10	30	30	22
Požívání návykových látek v partě	50	50	20	30	10	32
Přejímání negativistických postojů a skupinových norem party	20	30	40	20	50	32
Trávení volného času – nuda	30	10	10	10	20	16
Jiná příčina – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny - party. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny – party boj o své místo v partě, snaha vyniknout. Tuto příčinu jako nejčastější uvedli i respondenti ze skupin ostatních osob starších 21 let a „rizikové mládeže“. Respondenti ze skupin sociálních pracovníků a pedagogů uvedli jako nejčastější příčinu požívání návykových látek v partě, u „bezproblémové mládeže“ je to anonymita party.

Tabulka č. 8 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií (v %)

Příčiny kriminality mládeže z vlivu médií	A	B	C	D	E	Celkem
Komplexní ovlivnění osobnosti ve všech společenských rolích	40	0	0	20	10	14
Manipulace s vědomím, myšlením a cítěním, ztráta schopnosti odlišit realitu od fikce	50	60	80	50	40	56
Nekritické přebírání vzorů a způsobů jejich chování	20	0	10	40	40	22
Přejímání agresivních návyků	20	50	40	60	50	44
Tipy na páchaní trestné činnosti, způsoby její realizace i utajování	30	0	30	20	10	18
Zhlédnutí v prezentovaném životním stylu (bohatství, úspěch)	40	20	30	10	40	28
Jiná příčina – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií manipulace s vědomím, myšlením a cítěním, ztráta schopnosti odlišit realitu od fikce. Tato příčina je nejčastější i u skupin sociálních pracovníků, pedagogů a ostatních osob starších 21 let. Podle „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“ je nejčastější příčinou kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií přejímání agresivních návyků.

b) DRUHY KRIMINALITY MLÁDEŽE

U nejčastějších druhů kriminality dětí a mládeže i u nejčastějších trestných činů v rámci těchto druhů byla pro srovnání s odhadem jednotlivých skupin respondentů využity statistické údaje uvedené v tabulce č. 1 – celkovém přehledu spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014.

Tabulka č. 9 Nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže (v %)

Druh kriminality	A	B	C	D	E	Celkem
Majetková	20	20	30	50	20	28
Vandalismus (poškození cizí věci)	40	0	50	50	30	34
Násilná	30	0	10	60	40	28
Šikana	40	20	20	20	10	22
Mravnostní (sexuální a další)	10	50	30	0	10	20
Drogová	60	50	30	20	60	44
Hospodářská	0	0	20	0	10	6
Jiná – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dva nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin je nejčastějším druhem kriminality dětí a mládeže drogová kriminalita, tu jako nejčastější označili i skupiny sociálních pracovníků, pedagogů a „rizikové mládeže“. Podle četnosti spáchaných trestných činů uvedené v tabulce č. 1 je tento druh kriminality na celkovém šestém místě. Podle ostatních osob starších 21 let je nejčastějším druhem kriminality vandalismus (poškození cizí věci), ten je podle tabulky č. 1 na třetím místě. Skupina „bezproblémové mládeže“ uvedla jako nejčastější druh kriminality násilnou trestnou činnost, ta je podle údajů uvedených

v tabulce č. 1 na druhém místě. Bližší údaje k nejčastějším druhům kriminality dětí a mládeže jsou uvedeny v kapitole 3.1 této práce.

Tabulka č. 10 Nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže (v %)

Druh majetkové kriminality	A	B	C	D	E	Celkem
Krádeže vloupáním	30	10	40	60	50	38
Krádeže prosté	70	0	70	90	40	54
Zpronevěry	0	50	0	0	30	16
Podvody	0	60	50	0	10	24
Krádeže motorových vozidel	60	10	10	0	40	24
Ostatní majetková kriminalita (př. podílnictví)	40	10	10	50	20	26

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dva nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin jsou nejčastějším druhem majetkové kriminality dětí a mládeže krádeže prosté, ty jsou nejčastější i u skupin sociálních pracovníků, ostatních osob starších 21 let a „bezproblémové mládeže“. I podle četnosti spáchaných trestných činů uvedené v tabulce č. 1 je tento druh majetkové kriminality nejčastější. Skupina pedagogů uvedla jako nejčastější druh majetkové kriminality dětí a mládeže podvody, ty však v policejní statistice nejsou zařazeny v majetkové kriminalitě. Podle skupiny „rizikové mládeže“ jsou nejčastějším druhem majetkové kriminality dětí a mládeže krádeže vloupáním, ty jsou podle četnosti spáchaných trestných činů uvedené v tabulce č. 1 na druhém místě.

Bližší údaje k nejčastějším druhům majetkové kriminality dětí a mládeže jsou uvedeny v kapitole 3.3 této práce.

Tabulka č. 11 Nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže (v %)

Druh násilné kriminality	A	B	C	D	E	Celkem
Vraždy	0	0	0	10	0	2
Úmyslné ublížení na zdraví	60	20	80	80	60	60
Loupeže	20	10	50	40	30	30
Vydírání	70	80	30	20	30	46
Porušování domovní svobody	30	40	10	20	20	24
Nebezpečné vyhrožování (včetně útoku na úřední osobu)	20	0	20	30	60	26
Jiná – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dva nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin je nejčastějším druhem násilné kriminality dětí a mládeže úmyslné ublížení na zdraví, to je současně nejčastějším druhem násilné kriminality u skupin ostatních osob starších 21 let, „bezproblémové mládeže“ i „rizikové mládeže“. I podle četnosti spáchaných trestných činů uvedené v tabulce č. 1 je tento druh násilné kriminality nejčastější. Skupiny sociálních pracovníků a pedagogů uvedly jako nejčastější druh násilné kriminality dětí a mládeže vydírání, to je podle četnosti spáchaných trestných činů uvedené v tabulce č. 1 na druhém místě.

Bližší údaje k nejčastějším druhům násilné kriminality dětí a mládeže jsou uvedeny v kapitole 3.2 této práce.

Tabulka č.12 Nejčastější druh mravnostní kriminality dětí a mládeže (v %)

Druh mravnostní kriminality	A	B	C	D	E	Celkem
Znásilnění	10	10	60	0	0	16
Pohlavní zneužívání	30	50	10	50	50	38
Pornografie	60	40	30	50	50	46
Jiná – jaká?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění nejčastější druh mravnostní kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin je nejčastějším druhem mravnostní kriminality dětí a mládeže pornografie, tu jako nejčastější druh mravnostní kriminality označily i skupiny sociálních pracovníků, „bezproblémové mládeže“ a

„rizikové mládeže“. Podle četnosti spáchaných mravnostních trestných činů uvedené v tabulce č. 1 je tento druh mravnostní kriminality na třetím místě. Podle skupin pedagogů, „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“ (u obou skupin poměr s pornografií 50:50) je nejčastějším druhem mravnostní kriminality dětí a mládeže pohlavní zneužívání. Podle četnosti spáchaných mravnostních trestných činů uvedené v tabulce č. 1 je tento druh mravnostní kriminality na prvním místě.

Bližší údaje k nejčastějším druhům násilné kriminality dětí a mládeže jsou uvedeny v kapitole 3.4 této práce.

Tabulka č. 13 Nejčastější způsoby páčání a utajování kriminality dětí a mládeže (v %)

Způsob páčání a utajování trestné činnosti	A	B	C	D	E	Celkem
Výběr předmětu útoku je určován jejich hodnotovým systémem, odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí	30	40	10	40	10	26
Pachatelé jednají spíše emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace	30	20	30	50	40	34
Konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle	20	40	40	20	20	28
Chování pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení	20	20	30	80	30	36
Příprava trestné činnosti je nedokonalá, schází prvek plánování, častá nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu	30	30	20	10	20	22
Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině	30	10	30	40	30	28
Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatelů	10	0	30	0	20	12
Na páčání trestné činnosti má vliv předchozí požití návykových látek, ty zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporují nepřiměřené reakce na vnější podněty	40	0	20	30	30	24
Věci získané trestnou činností jsou velmi brzy rozdělovány mezi členy skupiny, zde je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině	30	0	30	20	20	20
Při opakování se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti	20	30	30	0	10	18
Při získávání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny	40	20	10	10	30	22

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění tři nejčastější způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin je nejčastějším způsobem páčání a utajování trestné činnosti dětí a mládeže „chování pachatelů vyznačující se neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení“. Tento způsob je nejčastější i u skupiny „bezproblémové mládeže“.

U skupiny sociálních pracovníků jsou nejčastějšími způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětí a mládeže společně skutečnosti, že „na páčání trestné činnosti má vliv

předchozí požití návykových látek“ a „při získání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny“.

U skupiny pedagogů jsou nejčastějšími způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětí a mládeže společně to, že „výběr předmětu útoku je určován jejich hodnotovým systémem, odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí“ a „konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle“.

U skupiny ostatních osob starších 21 let je nejčastějším způsobem páčání a utajování trestné činnosti „konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle“.

U skupiny „rizikové mládeže“ je nejčastějším způsobem páčání a utajování trestné činnosti to, že „pachatelé jednají spíše emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace“.

c) PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Tabulka č. 14 Nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření (v %)

Druh prevence podle obsahového zaměření	A	B	C	D	E	Celkem
Sociální prevence	70	20	60	80	90	64
Situační prevence	30	80	40	20	10	36
Viktimologická prevence („bezpečné chování potenciální oběti“)	0	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů jenejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření sociální prevence, ta je nejúčinnější i podle skupin sociálních pracovníků, ostatních osob starších 21 let, „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“. Podle skupiny pedagogů je nejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření situační prevence.

Tabulka č. 15 Nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů preventivních aktivit (v %)

Druh prevence podle okruhu adresátů	A	B	C	D	E	Celkem
Primární prevence	100	0	20	60	70	50
Sekundární prevence	0	100	70	40	20	46
Terciární prevence	0	0	10	0	10	4

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů jenejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů primární prevence, ta je nejúčinnější i podle skupin sociálních pracovníků, „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“. Podle skupin pedagogů a ostatních osob starších 21 let je nejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže sekundární prevence.

Tabulka č. 16 Nejúčinnější programy (projekty) sociální prevence kriminality dětí a mládeže (v %)

Programy (projekty) sociální prevence	A	B	C	D	E	Celkem
Informační	20	0	20	20	0	12
Resocializační	10	10	10	80	20	26
Sportovní	50	0	50	10	30	28
Umělecké a zájmové (další volnočasové)	30	60	40	20	40	38
Včasné identifikace rizikových jedinců	40	60	30	40	70	48
Výchovné	40	10	20	30	20	24
Vzdělávací	10	10	30	0	10	12
Jiné – jaké?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dva nejúčinnější programy (projekty) sociální prevence kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejúčinnějším programem (projektem) sociální prevence kriminality dětí a mládeže včasné identifikace rizikových jedinců, ta je nejčastější u skupin pedagogů a „rizikové mládeže“. Podle sociálních pracovníků jsou nejúčinnějším programem (projektem) sociální prevence kriminality dětí a mládeže sportovní programy. Podle skupiny pedagogů jsou spolu s včasnou identifikací rizikového jedince nejúčinnějším programem sociální prevence kriminality dětí a mládeže umělecké a zájmové (další volnočasové)

programy. Podle ostatních osob starších 21 let jsou nejúčinnějším programem (projektem) sociální prevence kriminality dětí a mládeže sportovní programy.

Tabulka č. 17 Nejúčinnější metody situační prevence kriminality dětí a mládeže (v %)

Metody situační prevence	A	B	C	D	E	Celkem
Bezhotovostní platební styk	40	20	20	30	30	28
Fyzická hlídková a monitorovací činnost	40	20	40	90	80	54
Kamerové monitorovací systémy – „psychologická clona“	40	0	30	60	40	34
Označování movitých věcí	0	40	10	0	0	10
Režimová opatření k pohybu osob a majetku	10	30	20	10	30	20
Technické zabezpečení objektů	70	20	50	10	20	34
Zpřehlednění architektonických celků	0	30	20	0	0	10
Jiné - jaké	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění dvě nejúčinnější metody situační prevence kriminality dětí a mládeže. Podle celkového součtu u všech skupin respondentů je nejúčinnější metodou situační prevence kriminality dětí a mládeže fyzická hlídková a monitorovací činnost. Ta je nejčastější i u skupin sociálních pracovníků, „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“. U skupiny sociálních pracovníků se dělí fyzická hlídková a monitorovací činnost jako nejúčinnější metoda situační prevence s bezhotovostním platebním stykem a kamerovými monitorovacími systémy. Skupina pedagogů uvedla jako nejúčinnější metodu situační prevence kriminality dětí a mládeže označování movitých věcí. Skupina ostatních osob starších 21 let uvedla jako nejúčinnější metodu situační prevence dětí a mládeže technické zabezpečení objektů.

d) RŮZNÉ

Tabulka č. 18 Osoba, která by měla jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže (v %)

Osoba identifikující rizikového jedince	A	B	C	D	E	Celkem
Rodič (jiný člen rodiny)	30	0	40	50	30	30
Pedagog předškolního zařízení	30	0	50	20	30	26
Učitel při povinné školní docházce	30	30	10	20	20	22
Pediatr	0	20	0	0	0	4
Sociální pracovník	10	30	0	10	10	12
Orgán činný v trestním řízení	0	20	0	0	10	6
Jiná osoba – kdo?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění osobu, která by jako první měla identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže.

Podle celkového součtu u všech skupin respondentů by jako první měl identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže rodič (jiný člen rodiny). Rodič (jiný člen rodiny) je nejčastější i u skupin sociálních pracovníků, „bezproblémové mládeže“ a „rizikové mládeže“. U skupiny sociálních pracovníků je na stejné úrovni jako rodič pedagog předškolního zařízení a učitel při povinné školní docházce. U skupiny pedagogů je nejčastější osobou, jež by měla identifikovat rizikového jedince, učitel při povinné školní docházce a sociální pracovník. Podle ostatních osob starších 21 let je osobou identifikující rizikového jedince pedagog předškolního zařízení.

Tabulka č. 19 Osoba, která by měla být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže (v %)

Garant preventivního působení na rizikového jedince	A	B	C	D	E	Celkem
Rodič (jiný člen) rodiny	40	0	30	40	10	24
Pedagogický pracovník	20	0	40	30	40	26
Sociální pracovník	40	90	10	20	20	36
Pracovník Probační a mediační služby ČR	0	10	20	10	30	14
Jiná osoba – kdo?	-	-	-	-	-	0

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti výzkumu mohli označit na základě svého mínění osobu, která je garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže.

Podle celkového součtu u všech skupin respondentů by osobou, která je garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže měl být sociální pracovník. Sociální pracovník jako garant preventivního působení je vybrán i skupinou sociálních pracovníků a pedagogů. Sociální pracovníci uvedli dále i rodiče (člena rodiny). Podle ostatních osob starších 21 let je garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci pedagogický pracovník, podle „bezproblémové mládeže“ rodič (jiný člen rodiny) a podle „rizikové mládeže“ pedagogický pracovník.

5.4 Případové studie

Zaměření k individuálním rozhovorům pro případové studie bylo zpracováno do této struktury:

- A) O sobě – charakteristika osobnosti, kriminální minulost, závislosti, umístění ve výchovném nebo jiném zařízení, vyšetření a léčení na psychiatrii nebo psychologii, poruchy osobnosti, útoky z domova, sebepoškození, koho má rád (ráda), vzory, cíle;
- B) Rodina – složení, socioekonomický status, kriminalita a jiné patologické jevy, závislosti rodičů, domácí násilí, výchova v rodině, absence psychologických a pedagogických znalostí, společná činnost, zájem rodičů o něho (ni);
- C) Škola – jaká, prospěch, záškoláctví, vztah s učiteli, vztah se spolužáky, výchovné problémy, šikana, oblíbené a neoblíbené předměty, spolupráce školy s rodinou;
- D) Skupina vrstevníků – parta – členem party (proč?), kolik času zde tráví, co mu (jí) dává, postavení v partě, kriminalita v partě, návykové látky v partě, experimentování neznámým;
- E) Volný čas – kolik volného času má, zda jej tráví podle svého přání, co ve volném čase dělá, kolik v posledním čase přečetl (-a) knih, kolik navštívil (-a) koncertů, divadelních představení, co by chtěl (-a) ve volném čase dělat;
- F) Média – kolik času denně tráví sledováním televize, filmů, na elektronických médiích, pravdivost prezentovaného, konfrontace s realitou z jeho (její) strany, přebírání vzorů chování, chtěl (-a) by žít podle filmů, bere hrdiny (zločince) za možný vzor chování;
- G) V čem vidí příčiny svého kriminálního jednání.

5.4.1 Martina – 18 let, nezaměstnaná

O sobě: IQ 75, rychle zapomíná, nové situace nezvládá.

Bez životních ambicí, nemá ráda změny; je prolhaná, nedochvilná, neodpovědná.

Citově je vyrovnaná („ochablá“), na některé podněty reaguje neadekvátně, své schopnosti hodnotí jako „vymizelé“.

Drogy - od 14 ti let, cokoli, vypěstován návyk. Alkohol – cokoli.

Trestná činnost - drobné krádeže, volavka u loupeží, výtržnictví a prostituce.

2x na léčení – „odvykačka“.

Sebepoškození – několikrát při abstráku.

Nikoho nemá ráda, nemá žádný vzor, ničeho nechce dosáhnout.

Rodina: Rodina je neúplná, po rozvodu žije u matky, ta střídá partnery (i náhodní).

Má tři polovlastní sourozence, dva ze strany matky v adopci.

Vyrůstala v „nuzných poměrech“.

Rodiče nebyli trestáni, i podle ní je střídání partnerů matky a její život nemorální.

Závislosti rodičů – otec není, matka těžká alkoholička, opakovaně léčená.

Domácí násilí – matka jí v opilosti několikrát nafackovala, že může za její „zk...“ život.

Výchova v rodině – absence jakýchkoli znalostí o výchově, otec brzy kvůli alkoholismu matky odešel a založil novou rodinu, matka má absolutní nezáměr.

Otec jí chtěl vzít k sobě, to by se musela podvolit jeho požadavkům, to nechce.

Škola: Pořádně nedodělala ani základku; měla jít několikrát do práce – nenastoupila vůbec nebo tam byla maximálně týden.

Ve škole asi 3 x propadla, zhoršenou známku z chování měla od 4. třídy, za školou byla každý týden, s učiteli byla v pohodě, pokud jí nechtěli vychovávat.

Na vztah se spolužáky si nevzpomíná, bylo tam pár spřízněných duší, o šikaně ve škole neví.

Oblíbené nebo neoblíbené předměty neměla.

Ze strany školy byl zájem o spolupráci s matkou, opačně absolutně ne.

Parta: Je v partě pěti lidí, společně shání „fet“, tráví volný čas. V partě tráví většinu času, doma spí jen výjimečně.

Parta jí dává všechno, „kingem“ je v partě momentálně ten, kdo něco dá, má peníze, má bydlení...

V partě se dopouštějí krádeží (zboží v obchodech, nezajištěné věci i vloupačky), dělala klukům volavku u loupeže, po „sjetí“ mají výtržnictví.

Společně konzumují alkohol, dají si „fet“, zkusili i nové druhy.

Volný čas: Volného času má, kolik chce, tráví jej podle sebe, většinou s partou, to se flákají, něco si „šlehnou“, shánějí „fety“ nebo peníze.

V poslední době nic nečetla, nebyla na koncertu ani v divadle; nenapadá ji, co by ve volném čase chtěla dělat.

Média: Na televizi se nedívá, nemá ji. Pokud je příležitost, podívá se na nějaký film, na internet nebo facebook nechodí, nemá na čem.

Musí to být fajn, pokud to je tak jako ve filmech. Neuvědomuje si, že by přebírala vzory chování podle filmů, hlavní je parta. Bylo by příjemné vést takový život.

Příčiny kriminality: Zanedbaná výchova – útěk k drogám – parta.

5.4.2 Tobíáš – 18 let, učení

O sobě: IQ 89, nové informace vstřebá, rychle je zapomene.

Je vzrušivý, má sklon k agresi, neovládá se; je bezohledný, panovačný, hrubý.

V emočně vypjatých situacích má zrychlený tep, buší mu srdce; uvádí manuální zručnost a pozornostní schopnosti.

Návykové látky – cigarety, alkohol – pivo a rum, drogy ne.

Několikrát vyšetřován policií za výtržnictví a ublížení na zdraví (na zábavě se opije a s někým popere) a vydírání (šikana mladších kluků).

V souvislosti s tím byl vyšetřován na psychiatrii a psychologii, má socializovanou poruchu chování.

Z domova neutíká, tam chodí jen přespat. Měl rád svou sestru, ta zemřela. Vzor vyhraněný nemá, je spokojený tak, jak to je.

Rodina: Neúplná, otec byl ve vězení, rodiče se rozvedli, otec se už nevrátil, odešel, neví o něm. Matka zůstala sama, měl sestru, ta byla nevyléčitelně nemocná a zemřela.

Matka pracuje jako prodavačka, má různé brigády, stačí to na základní věci.

Otec byl dlouho ve vězení za daňovou trestnou činnost, matka nebyla trestána.

Otec kouřil a pil alkohol, matka z návykových látek nic, pohltily ji televizní seriály.

Domácí násilí v rodině nebylo.

Otec se o něho nezajímá; matka je hodná, po smrti sestry se na něj upnula, jeho to obtěžuje, vadí mu to, proto není doma. Ze strany matky je zájem o jeho osobu přemrštěný.

Znalosti k výchově matka nemá; společnou činnost s ní nemá, není doma.

Škola: V současné době se učí malířem pokojů; prospěch na základce byl slabší, 1x propadnul.

Za školu ani nechodil.

Vztah s učiteli je v normálu, ve škole na sebe neupozorňuje; ve třídě jsou i dva z party, vztahy s ostatními v klidu.

Ve škole měl několikrát důtky a sníženou známku z chování za drobné přestupky.

O šikaně – co je tom, když si z někoho udělají legraci?

Líbí se mu na praxi, ostatní předměty jsou mu jedno.

Matka je velice aktivní při spolupráci se školou.

Parta: Jsou to správní kluci, v partě není nuda. V partě je denně po škole nebo praxi a o víkendech. Zabaví se tady, jdou za „dobrodružstvím“. Nikdo se tam nepovyšuje, jsou jako mušketýři „jeden za všechny a všichni za jednoho“.

S partou pravidelně vyjíždějí na zábavy mimo Prahu, tam se opijí a poperou, za to je i trestně stíhán. Běžně pijí pivo a rum.

Volný čas: Volný čas má po škole nebo práci, matka by mu ho chtěla organizovat, tráví jej s partou. S partou jdou občas na „čundr“, zahrají si fotbálek, jdou na pivo, na zábavu, povídají si.

V poslední době přečetl jednu knihu, 2x byli na country, v divadle ne.

Trávení volného času mu vyhovuje.

Média: Na televizi nebo filmy jinde se dívá minimálně, nechodí na internet ani na facebook. Na filmy se dívá s partou, všichni to berou, on také. Bylo by fajn, pokud by to fungovalo jako ve filmech: mít peníze, nemuset počítat, dopřát si, co chce. Zločincům ve filmech vše prochází, proč to nezkusit.

Příčiny kriminality: Alkohol + způsob zábavy – chybí mu „brzda“ – parta ???

5.4.3 Michal – 16 let, základní škola

O sobě: IQ 80, není schopen uspokojivě řešit obtížné situace.

Těžko se ovládá, reaguje impulzivně; je netrpělivý, bezohledný, sobecký, prolhaný.

Je nelítostný, „pase se na cizím neštěstí“. Uvádí, že je manuálně zručný (vloupačky).

Návykové látky – drogy (pervitin), cigarety a pivo (to je normální).

Mnohokrát vyšetřován pro loupeže a krádeže.

Umístěn v ústavní výchově, ústavně vyšetřován na psychiatrii a psychologii, 2x se pokusil o sebevraždu podřezáním.

Nežije u rodičů, utíkal z domova i z ústavu.

Nikoho nemá rád, nemá vyhraněný vzor; chtěl by mít vždy, co potřebuje (hlavně „perník“) a nemusel krást.

Rodina: Rodina neúplná, rodiče rozvedení, svěřen matce; ta střídala partnery, má tři polovlastní sourozence, všichni v ústavěch.

Doma nikdy nic neměli, otec je „někde ve světě“, matka bez práce, jen brigády na úklidu města.

Otec trestán pro ublížení na zdraví, matka nikdy.

Závislosti rodičů – otec neví, matka alkohol (krabicák se spoluzametači), denně opilá.

Domácí násilí v rodině – matka k dětem, bila ho čímkoli – neoznámeno, nezjištěno.

Výchovné znalosti žádné; společná činnost neexistuje; nezájem rodičů o jeho osobu.

Škola: V „pastáku“ musí chodit do základky.

Prospěch měl vždy mizerný, nikdy se neučil, raději ho nechávali prolézt.

Záškoláctví – ano, proč chodit do školy.

Vztah s učiteli dobrý, pokud do něho „nevandrovali“, spolužáci ho nezajímají.

Za nedodržování školního řádu měl pravidelně sníženou známku z chování.

Šikana – je normální, že mladší slouží starším – na mně i ode mne k jiným.

Oblíbené předměty – dějepis.

Spolupráce rodiny a školy – absolutní nezájem matky.

Parta: V partě jsou fajn lidi. Teď tam nemohu být, jsem v „pastáku“; předtím jsem tam byl, co to šlo. Byly tam „spřízněné duše“. Postavení v partě bylo podle toho, co měl, co přinesl.

Kriminalita v partě – všechno možný, aby bylo na „perník, chlast a cigára“.

Návykové látky – pervitin, alkohol, cigarety, zkoušeli i „nové fety“, zůstali u „perníku“.

Volný čas: Volný čas má podle denního řádu, tam je určena i náplň; dřív měl, kolik chtěl, dělal, co chtěl. Dřív poseděli, něco si dali, poslouchali muziku.

V poslední době byl jednou na technoparty, knížky nebo divadlo ne.

Ve volném čase by chtěl dělat to, co dřív.

Média: Televizi nemá, nemá možnost dívat se na filmy, na internet nebo facebook nechodí.

Ve filmech je to asi pravda, jinak by to tam nebylo. Neuvědomuje si, že by z filmů přebíral vzory chování, chtěl by žít jako jejich hrdinové. Pokud zločinci jako hrdinové filmů vždy ze všeho vyjdou, jsou možným vzorem chování.

Příčiny kriminality: Chyba v rodině – žádná výchova.

Hmotná nouze – kdyby měl, co potřebuje, nemusel by to dělat.

Drogy??

5.4.4 Jozef – 17 let, nezaměstnaný

O sobě: IQ 65, něco vymyslet a zapamatovat si, je problém.

Je nestálý, lehkovážný, nesvědomitý, prolhaný, líný, prožitky u něho rychle odeznívají; city jsou mělké, reakce odpozorované. Jako schopnosti uvádí tanec a zpěv.

Cigarety kouří od 9 let; alkohol pije od 12 let – cokoli, opíjí se 2-3 x týdně, drogy ne.

Trestán byl 2x (krádeže, loupež), vyšetřován policií vícekrát.

Byl 3x umístěn do diagnostického ústavu, 2 x byl vyšetřován na psychiatrii při trestním stíhání.

Má rád svou dívku, chodí spolu 3 měsíce.

Vzorem je jeho starší bratr, vystěhoval se do Anglie, má dům i auto.

On sám by se chtěl mít také dobře.

Rodina: Úplná, má 6 sourozenců, je třetí nejmladší.

Otec je invalidní důchodce, matka v domácnosti, žijí ze sociálních dávek.

Otec byl 2x ve vězení za krádeže, matka nebyla trestána.

Oba rodiče kouří cigarety, otec pije denně alkohol (jakýkoli), opíjí se doma; drogy ne.

Mezi sourozenci v rodině - šikana.

Výchova v rodině – z tradic; otec za střízliva – „tvrdá ruka“, matka nestíhala; zájem o jeho osobu spíše ne.

Škola: Má sedm tříd „zvláštní školy“, pak nenastoupil nikam do učení, do školy, do práce – „zdravotní problémy“.

Ve škole 2x propadnul, dost často chodil „za školu“, oblíbil si jen tělocvik.

Vztah s učiteli špatný; se spolužáky dobrý, byli stejně založení jako on.

Měl sníženou známku z chování za šikanu.

Rodina neměla zájem o jeho školní docházku.

Parta: V partě má společné aktivity – komunita. Je zde denně, parta mu nahrazuje, co postrádá v rodině.

Podřizuje se, ale chtěl by v partě vůdčí postavení.

Kriminalita v partě – krádeže prosté, vloupání, loupeže, aby měli na cigarety, alkohol, vzali si, co se jim líbilo. V partě jen kouří a pije alkohol, drogy ani nezkusil, za ty by ho táta snad zabil.

Volný čas: Volného času má, kolik chce, a dělá, co chce. Je s partou, se svojí holkou, dívají se na filmy, poslouchají muziku, popíjejí.

V poslední době nic nepřečetl, nebyl na koncertu ani v divadle.

Ve volném čase by chtěl dělat, co dosud, ale na luxusnější úrovni.

Média: Denně se tak 3 hodiny dívá na televizi nebo filmy. Na internetu nebo facebooku je málo, musí si půjčovat, sám nemá na čem.

To, co vidí ve filmech, je pravdivé, přece by tam nebylo něco, co není pravda. Vzory chování z filmů přebírá, líbí se mu, jak se hrdinové chovají. Určitě by chtěl žít tak, jak je ve filmech prezentováno.

Chtěl by být jako hlavní hrdinové (zločinci).

Příčiny kriminality: Chybí mu vzory chování v rodině. Nemá práci jako zdroj příjmu, od rodičů peníze nedostane. V partě by jinak neobstál.

5.4.5 Martin – 15 let, základní škola

O sobě: IQ 82, „nikdy nebyl žádná myslivna“.

Je přizpůsobivý, ale nestálý a lehkovážný; projevuje se nedochvilnost, lajdáctví a prolhanost. Jinak je vyrovnaný, nedává najevo svoje city. Ve vztahu ke schopnostem neví o ničem výjimečném.

Alkohol pije příležitostně, pravidelně kouří cigarety a „trávu“.

Několikrát byl vyšetřován policií pro výtržnictví, ublížení na zdraví a vydírání.

Několikrát byl umístěn ve výchovném zařízení, vyšetřován na psychologii, vyšetřován a léčen ze závislosti na dětské psychiatrii.

Z domova neutekl, z „past’áku“ ano.

Nikoho nemá rád, jeho vzorem je Kájínek.

Chtěl by mít hodně peněz, aby je nemusel počítat.

Rodina: Neúplná rodina, otce nikdy nepoznal, matka měla několik partnerů, nikdy se nevdala, sourozence nemá. Matka jako samoživitelka honila peníze, aby zajistila standard, neměla na něj čas.

Trestnou činnost rodičů nebo jejich závislost neuvádí.

Domácí násilí v rodině nebylo, výchovné znalosti matka nemá, výchova byla měkká; matka na něj neměla čas, snažila se zajistit, aby měl, co potřebuje.

Škola: Navštěvuje osmou třídu „zvláštní školy“. Prospěch ve škole – „slabota“, 1 x propadnul, záškoláctví je u něho běžné.

Vztahy s učiteli má napjaté, „prudí“ je, neposlouchá, dělá si, co chce. Před spolužáky se chce ukázat. Vzhledem ke svému slabému vzrůstu je předmětem šikany.

Škola měla zájem o spolupráci s matkou, ta neměla čas.

Parta: Rodina nefunguje, musí někam patřit. V partě tráví času co nejvíc. Parta mu dává všechno. V partě je řadovým členem, rád by vyniknul, dělá pro to všechno včetně trestné činnosti.

S partou se dopustil krádeží (prosté, vloupáním), vydírání, sprejerství.

V partě pijí alkohol, kouří „trávu“.

Volný čas: Volného času má, kolik a kdy chce, tráví jej podle svého přání, převážně v partě. V poslední době nic nepřečetl, nebyl v divadle, navštívil jeden rockový koncert.

Ve volném čase by chtěl cestovat do exotických zemí.

Média: Čas na sledování televize, filmů, internet, facebook nemá nijak omezený.

Kdyby nebylo pravdivé to, co vidí ve filmech, nebylo by to tak rozšířené. Chtěl by být jako některý z hrdinů filmů, i když se jedná o zločince, jako oni by chtěl žít, dosáhnout toho stejným způsobem.

Příčiny kriminality: Špatný základ (rodina), hlavně však parta.

5.4.6 Patrik – 18 let, učeň

O sobě: IQ 92, dobře kombinuje a improvizuje.

Těžko se ovládá, jeho reakce jsou impulzivní.

Je vytrvalý, statečný a zásadový – za klub by dýchal.

Když vidí fanoušky jiného klubu, vidí rudě. Jako schopnosti uvádí komunikaci a boj zblízka.

Nekouří, v partě pije pivo, drogy neužívá.

V minulosti byl vyšetřován policií za loupež a ublížení na zdraví.

Vyšetřen na psychologii a psychiatrii – hyperkinetický syndrom (ADHD).

Má rád svou holku, chodí spolu měsíc.

Vzor vyhraněný nemá, asi nějaký slavný fotbalista, chtěl by být známou osobností.

Rodina: Rodiče rozvedení, žije v rodině otce, 2 sourozenci, 1 polovlastní přes otce. Rodina je průměrně situovaná, macecha je na mateřské dovolené.

Neví o trestné činnosti nebo závislosti rodičů.

V původní rodině se dopouštěla matka fyzického násilí proti němu a bratrovi, proto je u otce.

V rodině je pedagog (macecha), mají společnou činnost v rodině, zájem rodičů o jeho osobu je přemrštěný.

Škola: je ve druhém ročníku učiliště v oboru zámečnick. Prospěch má průměrný, nepropadl, za školu nechodí, v oblibě má především odborný výcvik.

S učiteli má neutrální vztah, snaží se s nimi vyjít; se spolužáky jen to nejnnutnější – nejsou to fanoušci. 1 x měl sníženou známku z mravu za napadení spolužáka.

Šikanu zažil, ne vůči sobě, odsuzuje ji (je pro „sraby“).

Spolupráce rodiny se školou je aktivní.

Parta: Fotbaloví fanoušci („skalní“), realizuje se, může dělat, co se mu líbí. Tráví zde tolik času, kolik má možnost být z domova.

Dává mu to pocit důležitosti, nadřazenosti, příslušnosti; je vůdčí osobnost, tvrdě vyžaduje poslušnost.

Kriminalita – násilná – střety s fanoušky jiných klubů na stadionech i mimo ně, při jednom zbil fandu jiného klubu, sebral mu klubovou vlajku, čepici a šálu – loupež a ublížení na zdraví. Před utkáním a po něm pijí pivo.

Volný čas: Po škole a splnění domácích prací. Volný čas může trávit jen částečně podle svého přání, jinak s rodinou. Jinak je aktivním fanouškem fotbalového klubu Sparty.

V poslední době četl dvě knihy o fotbale, na koncertě ani v divadle nebyl.

Ve volném čase by chtěl chodit na fotbal, fandit, bít se s fanoušky jiných klubů.

Média: Na televizi se dívá hlavně podle doby fotbalových přenosů, zaměření na klub a fotbal směřuje při návštěvách internetu a facebooku.

Zajímají ho jen filmy o fotbale, bere jen fotbalisty a fanoušky klubu, chtěl by žít, tak jak je to o nich prezentováno.

Příčiny kriminality: Nesnášenlivost s fanoušky jiných klubů, náš vítězí na hřišti i mimo ně, tam to zajistíme my všemi prostředky.

5.4.7 Dominik – 17 let, student

O sobě: IQ 110, hravě vyřeší nově vzniklé situace.

Je netrpělivý, panovačný, egocentrický; na cvičení vytrvalý, k lidem je bezohledný a panovačný, jinak nedochvilný a nespolehlivý.

Emočně je labilní (někdy silný, jindy lítostivý), k jiným je lhostejný.

Uvádí komunikační a rozumové schopnosti.

Nekouří, alkohol pije jen příležitostně, drogy – pervitin; automaty.

Kriminalita – 1x drogová – dal několikrát kamarádovi dávku; 3 x násilná v partě, viz dále.

Byl na léčení na psychiatrii ze závislosti – návykové látky + gamblerství.

Několikrát byl na útěku z domova, 2 x demonstrativní pokus o sebevraždu – vždy jako prostředek nátlaku na rodiče – hmotný prospěch.

Rozešel se s holkou, nikoho nemá rád, nemá konkrétní vzor, chtěl by být úspěšný, mít luxusní dům, auto, nemuset pracovat.

Rodina: Úplná, vlastní, bez sourozenců; rodiče podnikatelé, dobře situovaní, měl vždy, na co si pomyslet.

Rodiče nebyli trestáni, jsou závislí „na práci a na úspěchu“; domácí násilí v rodině nebylo.

Výchovné znalosti u rodičů (oba VŠ), výchova však měkká – preference jiných aktivit, společně jsou jen 14 dní v létě.

Zájem rodičů jen o jeho výsledky ve škole.

Škola: Do páté třídy základní školy bez problémů, pak víceleté gymnázium, tam byl tři roky, jednou propadl (angličtina byla kritická, nešlo to), dodělal základní školu, nyní je na praktické střední škole.

Za školou byl jen výjimečně, neměl to zapotřebí.

Vztah s učiteli bez větších problémů díky rodičům – sponzorům školy.

Vztah se spolužáky – dobrý se stejně situovanými, ostatní přehlíží.

Šikanu nezažil – nikdo si nedovolil, pravidelně posiluje a dělá bojové sporty.

Spolupráce rodiny a školy – vždy ze strany školy – rodiče sponzorují.

Parta: Pár kamarádů ze školy, chodíme spolu cvičit, na pivo, trávíme volný čas. S nimi tráví 2 – 3 hodiny denně, dává mu to pocit sounáležitosti, důležitosti. Má zde vedoucí postavení, určuje činnost.

Kriminalita v partě – opili se, něco si dali „do žíly“, naložili někomu, jedno komu, byla to legrace.

V partě pili alkohol, aplikovali pervitin, zkoušeli i extázi.

Volný čas: Má 2 - 3 hodiny volného času denně, může si dělat, co chce. Tráví jej s partou v posilovně, zajdou na pivo, na zábavu.

V poslední době přečetl jednu knihu, každý týden chodí na rockový koncert, v divadle nebyl. To, co dělá ve volném čase, ho uspokojuje.

Média: Denně se dívá v průměru 1 hodinu denně na televizi nebo na filmy, na internetu nebo facebooku je maximálně 2 hodiny denně.

To, co vidí ve filmech, může být pravda, nezkoumal to. Vzory chování z filmů přebírá, konflikty se vyřeší silou.

Chtěl by žít určitě jako ve filmech, svět patří úspěšným a silným.

Za možný vzor chování bere akční hrdiny - zločince (Stallone, Van Damme).

Příčiny kriminality: Konzumace alkoholu, aplikace drog + násilná reakce, tolerance ze strany rodičů – měkká výchova – cukr – chybí bič.

5.4.8 Petr – 18 let, učeň

O sobě: IQ 95, naučil se řešit i obtížné situace.

Má hlubší prožitky, smutnější ladění, někdy až pesimismus, nesnáší vypjaté situace.

Je pracovitý, vytrvalý, odolný k zátěži; k lidem lhostejný, své city neprojevuje navenek.

Jako svou schopnost uvádí manuální zručnost.

Kouří od 13 let cigarety, nyní i „trávu“, sám si ji pěstoval; pivo pije pravidelně, tvrdý příležitostně.

Kriminalita – 1x drogová (pěstoval marihuanu pro svou potřebu), 2x majetková (krádeže prosté – zboží v obchodě).

1x byl umístěn v diagnostickém ústavu, 2x vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně, 2x vyšetřen na psychiatrii, diagnostikována nesocializovaná porucha chování.

Měl rád babičku, která ho vychovala, konkrétní vzor nemá, inspiruje se ve filmech.

Chtěl by mít hodně peněz, cestovat; kde by na to vzal, neřeší.

Rodina: Neúplná rodina, do 13 let vychováván babičkou, po její smrti u matky (2 polovlastní sourozenci), nesnášel se s jejím partnerem; jak to šlo, odešel od nich.

U babičky žili z důchodu a toho, co bylo na zahrádce; u matky neměl nouzi; teď žije v chatce na zahrádce, něco mu dává matka, něco si vydělá, něco vypěstuje.

Rodiče nebyli trestáni, otec byl alkoholik – léčil se.

Domácí násilí v rodině nebylo.

Výchova v rodině – bez znalostí, nezáměr – preference sourozenců

Škola: Základní školu vychodil sedmou třídou, pak byl rok v učení na autoklempíře, teď se druhým rokem učí zedníkem.

V základní škole propadl 2x, babička se s ním nemohla učit; v učení 1x.

Do školy nešel, když zaspal.

Vztah s učiteli – dávali mu jasně najevo, že nestačí, je nejslabší, aby odešel.

Vztah se spolužáky neutrální nevyhledával je.

V základní škole i na učilišti měl sníženou známku z mravu – absence.

Šikanu osobně nezná, zastává názor, že mladší musí poslouchat staršího.

Oblíbené předměty – dějepis, zeměpis; neoblíbené – čeština, matematika.

Spolupráce rodiny a školy – nezáměr ze strany matky.

Parta: Je samotář, není v žádné partě.

Volný čas: Volného času má spoustu po škole, práci; dělá podle sebe – údržba chaty, práce na zahradě, návštěva restaurace.

V poslední době přečetl 2 cestopisy, nebyl na koncertě ani v divadle.

Ve volném čase by chtěl cestovat.

Média: Denně se dívá na televizi tak 3 hodiny, internet ani facebook nemá.

Přiklání se k tomu, že to, co vidí ve filmech, je spíše pravdivé. Přebírá prezentované vzory chování, jiné nemá. Chtěl by žít tak, jak je to ve filmech. Za možný vzor chování bere i hrdiny – zločince, protože vzdorují podmínkám jako on.

Příčiny kriminality: Chybějící prostředky na obživu a vše potřebné.

5.4.9 Analýza a vyhodnocení případových studií

K analýze a vyhodnocení případových studií byla využita vyjádření jednotlivých osob podle struktury zaměření tak, jak byla prezentována v kapitole 5.4 této práce.

Za možné kriminogenní faktory páčání kriminality dětmi a mládeží jsou podle analýzy prezentovaných případových studií považovány ty, na nichž se shodly všechny nebo většina dotázaných osob.

A) O sobě

Všechny dotázané osoby popsaly svou osobnostní charakteristiku vesměs negativními vlastnostmi, stejně tak všechny osoby byly v minulosti minimálně vyšetřeny na psychologii, vyšetřeny nebo hospitalizovány na psychiatrii a konzumují návykové látky.

B) Rodina

U 75 % dotázaných se jedná o neúplnou rodinu, ve všech případech nebyla v rodině zajištěna správná výchova.

C) Škola

Všichni dotázaní popsali své školní (studijní) výsledky jako minimálně slabší, 87,5 % z nich ve škole minimálně jednou propadlo, všichni z nich měli výchovné problémy.

D) Skupina vrstevníků – parta

Do skupiny vrstevníků – party se zařadili všichni dotázaní mimo Petra, u něho však byla diagnostikována nesocializovaná porucha chování, která se projevuje izolací od ostatních vrstevníků. Motivace pro zařazení do skupiny vrstevníků (party) byla různá, společné pro všechny byla konzumace návykových látek a páčání trestné činnosti v partě.

E) Volný čas

Všichni dotázaní mimo Petra (viz výše) tráví volný čas v partě.

F) Média

Všichni dotázaní uvedli, že považují to, co ve filmech vidí, za pravdivé, stejně tak z médií všichni přebírají vzory chování, zde uvedené.

G) V čem vidí příčiny svého kriminálního jednání

V rámci volného vyjádření příčin kriminality podle dotázaných osob uvedlo 62,5 % z nich, že se jedná o nesprávnou výchovu v rodině, podle 50 % o vliv party a konzumaci návykových látek.

5.5 Vyhodnocení výzkumu

V rámci vyhodnocení výzkumu se nejprve zaměříme na potvrzení výzkumných předpokladů uvedených v kapitole 5.1 této práce.

VP 1: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 4 s údaji uvedenými v kapitole 5.3.9 oddílu A nebyla zjištěna shoda – **výzkumný předpoklad nebyl potvrzen.**

VP 2: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 5 s údaji uvedenými v kapitole 5.3.9 oddílu B byla zjištěna shoda v příčině spočívající v neúplné rodině – **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 3: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 6 s údaji uvedenými v kapitole 5.3.9 oddílu C nebyla zjištěna shoda – **výzkumný předpoklad nebyl potvrzen.**

VP 4: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu party podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 7 s údaji uvedenými v kapitole 5.3.9 oddílu D byla zjištěna shoda v příčině spočívající v konzumaci návykových látek – **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 5: Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií podle dotazníkového šetření i vyhodnocení případových studií jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 8 s údaji uvedenými v kapitole 5.3.9 oddílu F byla zjištěna shoda v příčině spočívající v přebírání vzorů chování – **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 6: Nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 9 s údaji uvedenými v celkovém přehledu spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014 došlo ke shodě v majetkové kriminalitě a vandalismu - **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 7: Nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 10 s údaji uvedenými v celkovém přehledu spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014 byla zjištěna shoda u krádeží prostých a krádeží vloupáním **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 8: Nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 11 s údaji uvedenými v celkovém přehledu spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014 byla zjištěna shoda u úmyslných ublížení na zdraví, loupeží a vydírání - **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

VP 9: Nejčastější druhy mravnostní kriminality dětí a mládeže podle dotazníkového šetření a celkového přehledu spáchaných trestných činů za období 2012 – 2014 jsou shodné.

Při porovnání údajů uvedených v tabulce č. 12 s údaji uvedenými v celkovém přehledu spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014 bylo prokázáno, že došlo ke shodě u pohlavního zneužívání - **výzkumný předpoklad byl potvrzen.**

Pro úplnost je třeba do vyhodnocení výzkumu zahrnout i výsledky dotazníkového šetření podle tabulek č. 13 – 19.

Podle respondentů nejčastějším způsobem páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží je, jak je uvedeno v tabulce č. 13, chování pachatelů, které se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, jež se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení.

Podle respondentů je nejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže, jak je uvedeno v tabulce č. 14, sociální prevence.

Podle respondentů je nejúčinnějším druhem prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů, jak je uvedeno v tabulce č. 15, primární prevence.

Podle respondentů je nejúčinnějším programem (projektem) sociální prevence, jak je uvedeno v tabulce č. 16, včasná identifikace rizikových jedinců.

Podle respondentů je nejúčinnější metodou situační prevence, jak je uvedeno v tabulce č. 17, fyzická hlídková a monitorovací činnost.

Podle respondentů by jako první, kdo identifikuje rizikového jedince kriminality dětí a mládeže, měl být, jak je uvedeno v tabulce č. 18, rodič nebo jiný člen rodiny.

Podle respondentů by měl být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže, jak je uvedeno v tabulce č. 19, sociální pracovník.

Závěr

Na vznik kriminálního jednání pachatele (u pachatele z řad dětí a mládeže obzvlášť) mají zásadní vliv rizikové a ochranné faktory.

Rizikové faktory představují takové osobnostní nebo vnější situační okolnosti a podmínky, které zvyšují pravděpodobnost vzniku kriminálního jednání a vyvolávají, usnadňují nebo podporují páčání trestné činnosti. Tyto rizikové faktory označujeme za příčiny (kriminogenní faktory) páčání trestné činnosti.

Ochranné faktory jsou pak vnitřní nebo vnější podmínky, které eliminují nebo tlumí dopad a působnost rizikových faktorů, těmito ochrannými faktory mohou být i jednotlivá opatření prevence kriminality.

Zvýšená pozornost při stanovení cílů i zpracování této diplomové práce byla věnována příčinám páčání trestné činnosti se zaměřením na kriminalitu dětí a mládeže.

Příčiny kriminality můžeme dělit na **objektivní** jinak též sociální v užším slova smyslu (rodina, škola, „parta“) i v širším celospolečenském měřítku (globalizace, přistěhovalectví, politický a ekonomický vývoj) a na **subjektivní** – individuální, osobnostní příčiny vycházející z psychických a fyzických vlastností a chování jedince.

Na základě analýzy teoretických zdrojů byly příčiny kriminality dětí a mládeže redukovány na osobní a osobnostní dispozice jedince, vliv rodiny a rodinného prostředí, vliv školy a školního prostředí, vliv neformální skupiny – party a vliv médií.

Oblasti příčin i jednotlivé příčiny kriminality dětí a mládeže byly využity pro konstrukci dotazníku. Respondenti výzkumu považují za nejčastější oblast příčin kriminality vliv neformální skupiny – party. V oblasti osobnostní charakteristiky označili dotázaní za nejčastější příčinu nízkou inteligenci a úroveň vědomostí.

Nejčastější příčinou vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí je podle nich absence regulace chování a lhostejnost k chování ve škole i ve volném čase.

U vlivu školy a školního prostředí označili respondenti za nejčastější příčinu kriminality dětí a mládeže nedostatečnou kontrolní a pedagogickou činnost školy (př. přehlížení a neřešení kázeňských přestupků žáků).

Ve vztahu k nejčastější příčině kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu party uvedli dotázaní boj o své místo v partě a snahu vyniknout.

U vlivu médií uvedli respondenti jako nejčastější příčinu kriminality dětí a mládeže manipulaci s vědomím, myšlením a cítěním, ztrátu schopnosti odlišit realitu od fikce.

Vedle dotazníkového šetření byly provedeny individuální rozhovory s osmi mladistvými z řad delikventní mládeže zaměřené na příčiny páčání kriminality, které se dopustili. Ty byly základem pro zpracování případových studií ke každému z nich.

Jejich analýzou byly určeny společné příčiny k jednotlivým jejich oblastem:

Osobnostní charakteristika - všichni popsali svou osobnostní charakteristiku negativními vlastnostmi, všichni byli v minulosti minimálně vyšetřeni na psychologii, vyšetřeni nebo hospitalizováni na psychiatrii, konzumují návykové látky.

Rodina - u 75 % z nich se jedná o neúplnou rodinu, ve všech případech nebyla v rodině zajištěna správná výchova.

Škola - všichni popsali své školní (studijní) výsledky jako minimálně slabší, 87,5 % z nich ve škole nejméně jednou propadlo, všichni z nich měli výchovné problémy.

Skupina vrstevníků – parta - motivace pro zařazení do skupiny vrstevníků (party) byla různá, společné pro všechny byla konzumace návykových látek a páčání trestné činnosti v partě.

Média - všichni dotázaní uvedli, že považují to, co ve filmech vidí, za pravdivé; stejně tak z médií všichni přebírají vzory chování, tam uvedené.

Mimo dotazníkové šetření a případové studia byly využity roční statistiky Policie České republiky o spáchaných trestných činech. Ty byly přepočítány na období 2012 – 2014.

Podle tohoto přepočtu je nejčastější formou trestné činnosti dětí a mládeže majetková kriminalita (7755 trestných činů, dále jen TČ), za ní následují násilná kriminalita (2884 TČ), vandalismus (987 TČ), mravnostní kriminalita (948 TČ), hospodářská kriminalita (558 TČ), na posledním místě je drogová kriminalita (525 TČ).

U majetkové kriminality dětí a mládeže je nejčastější krádež prostá (3917 TČ), u násilné kriminality dětí a mládeže úmyslné ublížení na zdraví (995 TČ) a u mravnostní kriminality dětí a mládeže pohlavní zneužívání (693 TČ).

Podle dotazníkového šetření bylo jako nejčastější znak způsobu páčání a utajování trestné činnosti dětí a mládeže uvedeno chování pachatelů, jež se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocováním zařízení.

Jednotlivé znaky způsobu páčání a utajování kriminality dětí a mládeže byly určeny na základě analýzy teoretických zdrojů.

Obdobně byly dotazníkovým šetřením zjištěny názory respondentů k prevenci kriminality dětí a mládeže. Za nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle zaměření označili dotázaní sociální prevenci, nejúčinnější podle okruhu adresátů je podle nich primární prevence.

Nejúčinnějším programem (projektem) sociální prevence kriminality dětí a mládeže podle respondentů výzkumu je včasná identifikace rizikových jedinců, nejúčinnější metodou situační prevence kriminality dětí a mládeže podle nich je fyzická hlídková a monitorovací činnost.

Jednotlivé druhy prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření i okruhu adresátů; programy (projekty) sociální prevence kriminality dětí a mládeže i metody situační prevence kriminality dětí a mládeže byly stanoveny na základě analýzy teoretických zdrojů.

V zájmu dotazníkového šetření bylo dále stanovení subjektu, který by měl jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže. Podle názoru respondentů by jím měl být rodič (jiný člen rodiny).

Dotázaní se měli dále vyjádřit k tomu, kdo by podle nich měl být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže. Podle nich by to měl být sociální pracovník.

Potvrzení či odmítnutí jednotlivých výzkumných předpokladů je uvedeno v kapitole 5.5 práce.

Je možno konstatovat, že cíle práce stanovené v jejím úvodu byly splněny.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – celkový přehled spáchaných trestných činů v období 2012 – 2014	41
Tabulka č. 2 – nejčastější způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží	44
Tabulka č. 3 Nejčastější druhy příčin kriminality dětí a mládeže	53
Tabulka č. 4 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky	53
Tabulka č. 5 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí	54
Tabulka č. 6 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí	55
Tabulka č. 7 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny – party	55
Tabulka č. 8 Nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií	56
Tabulka č. 9 Nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže	57
Tabulka č. 10 Nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže	57
Tabulka č. 11 Nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže	58
Tabulka č. 12 Nejčastější druh mravnostní kriminality dětí a mládeže	59
Tabulka č. 13 Nejčastější způsoby páčání a utajování kriminality dětí a mládeže	60
Tabulka č. 14 Nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle obsahového zaměření	61
Tabulka č. 15 Nejúčinnější druh prevence kriminality dětí a mládeže podle okruhu adresátů preventivních aktivit	62
Tabulka č. 16 Nejúčinnější programy sociální prevence kriminality dětí a mládeže	62
Tabulka č. 17 Nejúčinnější metody situační prevence kriminality dětí a mládeže	63
Tabulka č. 18 Osoba, která by měla jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže	64
Tabulka č. 19 Osoba, která by měla být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže	64

Použitá literatura

- ATKINSON, Rita, L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003, 752 s., ISBN 80-7178-640-3.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 216 s., ISBN 80-7338-075-5.
- CEJP, Martin. Společenské faktory ovlivňující vývoj kriminality. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19-34, ISBN 80-7338-096-0.
- DRAPELA, Victor, J. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vydání. Praha: Portál, 1997, 176 s., ISBN 80-7178-251-3.
- FRANK, Petr. *Malí velcí tyrani*. Liberec: Dialog, 1996, 142 s.
- HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2008, 260 s., ISBN 80-7357-311-9.
- HORT, Vladimír a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2008, 496 s., ISBN 978-80-7367-44-5.
- CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vydání. Praha: MV ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998, 122 s.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 2001. 183 s., ISBN 80-7178-535-0.
- JŮVA, Vladimír starší a Vladimír JŮVA mladší. *Úvod do pedagogiky*. 3. vyd., Brno: Paido, 1997, 108 s., ISBN 80-85931-39-7.
- KOUKOLÍK, František. *Lidský mozek*. 3. přeprac. vyd. Praha: Galén, 2012. 400 s., ISBN 978-80-7262-771-4.
- KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kolektiv. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s., ISBN 80-7315-004-2.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, 340 s., ISBN 80-7178-771-X.
- MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, 132 s., ISBN 80-86008-59-2.
- MAREŠOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007, 87 s., ISBN 978-80-7251-248-5.
- NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006, 62 s., ISBN 80-8676-145-9.
- PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v soudobé sociologii*. Praha: Karolinum, 1993, 204 s., ISBN 80-7066-799-0.

PLŠKOVÁ, Alena. Příčiny a podmínky kriminality mládeže. In *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PAČR v Praze, 2007, 87 s., ISBN 978-80-7251-248-5.

POLÍNEK, Dominik. Speciální pedagogika osob s psychosociálním ohrožením a postižením. In *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014, 272 s., ISBN 978-80-262-0602-6.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012, 208 s., ISBN 80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. akt. vyd. Praha: Portál, 2009, 156 s., ISBN 978-80-7380-124-3.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, 292 s., ISBN 80-7229-042-8.

SEMÍN, Michal. Kriminalita a škola. In *Rodina, občanská společnost a násilí*. Praha: Občanský institut, 1996, ISBN 80-901659-6-6, s. 32-34.

STRAUS, Jiří, NĚMEC, Miroslav a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 503 s., ISBN 80-7380-214-1.

STŘELEČ, Stanislav a kol. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992, 157 s., ISBN 80-85298-84-8.

SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972, 272s.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta, KNÍŽETOVÁ, Marie a Kazimír VEČERKA. *K vybraným aspektům kriminality na místní úrovni: metodická příručka*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1995, 63 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, 872 s., ISBN 80-7367-414-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. 528 s., ISBN 80-7178-308-0.

VEČERKA, Kazimír. Rodina jako základ prevence kriminality. In *Rodina, občanská společnost a násilí*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 8-11, ISBN 80-901659-6-6.

VEČERKA, Kazimír. Úloha prevence v kontrole kriminality zejména ve vztahu k mládeži. In *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s.67 – 82, ISBN 80-7338-096-0.

VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009, ISBN 80-7201-772-0, 128 s.

VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon*. Olomouc: Votobia, 2005, 248 s., ISBN 80-7220-245-6.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie. Díl 1, Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998, 383 s., ISBN 80-7178-269-6.

WEGRICHTOVÁ, Barbora. Kriminologické aspekty extremismu a vybrané trendy. In *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR, 2013, s. 80-86, ISBN 80-7251-395-6.

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 256 s., ISBN 80-7380-312-4.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí.

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Usnesení vlády České republiky ze dne 14. prosince 2011 č. 925 ke Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2012 – 2015.

Přílohy

Příloha č. 1 – dotazník

Příloha č. 2 - dotazník - vzorový příklad

Příloha č. 3 - zaměření k individuálním rozhovorům pro případové studie

Příloha č. 1 – dotazník

A) PŘÍČINY KRIMINALITY

- 1. Uved'te podle Vás nejčastější druhy příčin kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem**

Druhy příčin kriminality dětí a mládeže	
Osobnostní charakteristika	
Vliv rodiny a rodinného prostředí	
Vliv školy a školního prostředí	
Vliv neformální skupiny - party	
Vliv médií	
Vliv několika druhů příčin	
Jiné druhy – jaké?	

- 2. Uved'te podle Vás nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem**

Příčiny kriminality z osobnostní charakteristiky	
Genetické vybavení osobnosti (dědičnost)	
Nízká inteligence a úroveň vědomostí	
Nízká schopnost empatie	
Nízká úroveň morálky a právního vědomí	
Poruchy chování	
Závislosti	
Jiná příčina – jaká?	

- 3. Uved'te podle Vás nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem**

Příčiny kriminality z vlivu rodiny a rodinného prostředí	
Absence psychologických a pedagogických znalostí rodičů	
Absence regulace chování – lhostejnost k chování (škola, volný čas)	
Kriminalita a další sociálně patologické jevy (př. prostituce)	
Nepřiměřená výchova (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost)	
Neúplná (rozvrácená) rodina	
Nízký socioekonomický status – špatné sociální a majetkové poměry	
Preferování jiných aktivit a angažovanosti rodičů před výchovou	
Závislost rodičů (alkohol, drogy, gamblerství apod.)	
Jiná příčina – jaká?	

4. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z vlivu školy a školního prostředí	
Nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy (př. přehlížení a neřešení kázeňských přestupků žáků)	
Nevhodné chování pedagogů k žákům a žáků k pedagogům	
Nepravidelná školní docházka – záškoláctví	
Nevhodný přístup pedagoga k žákům (př. „škatulkování žáků“)	
Šikanování	
Špatná spolupráce s rodiči žáků	
Špatný prospěch	
Jiná příčina – jaká?	

5. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny - party (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z vlivu neformální skupiny – party	
Anonymita party	
Boj o své místo v partě, snaha vyniknout	
Experimentování novými věcmi (př. prostituce)	
Kompenzace neúspěchů	
Požívání návykových látek v partě	
Přejímání negativistických postojů a skupinových norem party	
Trávení volného času – nuda	
Jiná příčina – jaká?	

6. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality mládeže z vlivu médií	
Komplexní ovlivnění osobnosti ve všech společenských rolích	
Manipulace s vědomím, myšlením a cítěním, ztráta schopnosti odlišit realitu od fikce	
Nekritické přebírání vzorů a způsobů jejich chování	
Přejímání agresivních návyků	
Tipy na páčání trestné činnosti, způsoby její realizace i utajování	
Zhlédnutí v prezentovaném životním stylu (bohatství, úspěch)	
Jiná příčina – jaká?	

B) DRUHY KRIMINALITY MLÁDEŽE

7. Uved'te podle Vás nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh kriminality	
Majetková	
Vandalismus (poškození cizí věci)	
Násilná	
Šikana	
Mravnostní (sexuální a další)	
Drogová	
Hospodářská	
Jiná – jaká?	

8. Uved'te podle Vás nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh majetkové kriminality	
Krádeže vloupáním	
Krádeže prosté	
Zpronevěry	
Podvody	
Krádeže motorových vozidel	
Ostatní majetková kriminalita (př. podílnictví)	

9. Uved'te podle Vás nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh násilné kriminality	
Vraždy	
Úmyslné ublížení na zdraví	
Loupeže	
Vydírání	
Porušování domovní svobody	
Nebezpečné vyhrožování (včetně útoku na úřední osobu)	
Jiná – jaká?	

10. Uved'te podle Vás nejčastější druhy mravnostní kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jeden druh), ten označte křížkem

Druh mravnostní kriminality	
Znásilnění	
Pohlavní zneužívání	
Pornografie	
Jiná – jaká?	

11. Uved'te podle Váš nejčastější způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží (můžete označit maximálně tři způsoby), tyto označte křížkem

Způsob páčání a utajování trestné činnosti	
Výběr předmětu útoku je určován jejich hodnotovým systémem, odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí	
Pachatelé jednají spíše emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace	
Konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle	
Chování pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení	
Příprava trestné činnosti je nedokonalá, schází prvek plánování, častá nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu	
Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině	
Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatelů	
Na páčání trestné činnosti má vliv předchozí požití návykových látek, ty zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporují nepřiměřené reakce na vnější podněty	
Věci získané trestnou činností jsou velmi brzy rozdělovány mezi členy skupiny, zde je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině	
Při opakování se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti	
Při získávání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny	

C) PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

- 12. Jaký druh prevence podle obsahového zaměření je podle Vás nejúčinnější (vyberte jeden), ten označte křížkem**

Druh prevence podle obsahového zaměření	
Sociální prevence	
Situační prevence	
Viktimologická prevence („bezpečné chování potenciální oběti“)	

- 13. Jaký druh prevence podle okruhu adresátů preventivních aktivit je podle Vás nejúčinnější (vyberte jeden), ten označte křížkem**

Druh prevence podle okruhu adresátů	
Primární prevence	
Sekundární prevence	
Terciární prevence	

- 14. Jaké programy (projekty) sociální prevence jsou podle Vás nejúčinnější (můžete označit maximálně dva z nich), tyto označte křížkem**

Programy (projekty) sociální prevence	
Informační	
Resocializační	
Sportovní	
Umělecké a zájmové (další volnočasové)	
Včasné identifikace rizikových jedinců	
Výchovné	
Vzdělávací	
Jiné – jaké?	

- 15. Jaké metody situační prevence jsou podle Vás nejúčinnější (můžete označit maximálně dvě z nich), tyto označte křížkem**

Metody situační prevence	
Bezhotovostní platební styk	
Fyzická hlídková a monitorovací činnost	
Kamery monitorovací systémy – „psychologická clona“	
Označování movitých věcí	
Režimová opatření k pohybu osob a majetku	
Technické zabezpečení objektů	
Zpřehlednění architektonických celků	
Jiné - jaké?	

D) RŮZNÉ

- 16. Kdo by podle Vás měl jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jednoho z nich), toho označte křížkem**

Osoba identifikující rizikového jedince	
Rodič (jiný člen rodiny)	
Pedagog předškolního zařízení	
Učitel při povinné školní docházce	
Pediatr	
Sociální pracovník	
Orgán činný v trestním řízení	
Jiná osoba – kdo?	

- 17. Kdo by podle Vás měl být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jednoho z nich), toho označte křížkem**

Garant preventivního působení na rizikového jedince	
Rodič (jiný člen) rodiny	
Pedagogický pracovník	
Sociální pracovník	
Pracovník Probační a mediační služby ČR	
Jiná osoba – kdo?	

Příloha č. 2 – dotazník – vzorový příklad

A) PŘÍČINY KRIMINALITY

1. Uved'te podle Vás nejčastější druhy příčin kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druhy příčin kriminality dětí a mládeže	
Osobnostní charakteristika	
Vliv rodiny a rodinného prostředí	
Vliv školy a školního prostředí	
Vliv neformální skupiny - party	x
Vliv médií	
Vliv několika druhů příčin	x
Jiné druhy – jaké?	

2. Uved'te podle Vás nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z osobnostní charakteristiky (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z osobnostní charakteristiky	
Genetické vybavení osobnosti (dědičnost)	
Nízká inteligence a úroveň vědomostí	x
Nízká schopnost empatie	
Nízká úroveň morálky a právního vědomí	x
Poruchy chování	
Závislosti	
Jiná příčina – jaká?	

3. Uved'te podle Vás nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu rodiny a rodinného prostředí (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z vlivu rodiny a rodinného prostředí	
Absence psychologických a pedagogických znalostí rodičů	x
Absence regulace chování – lhostejnost k chování (škola, volný čas)	
Kriminalita a další sociálně patologické jevy (př. prostituce)	
Nepřiměřená výchova (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost)	
Neúplná (rozvrácená) rodina	
Nízký socioekonomický status – špatné sociální a majetkové poměry	
Preferování jiných aktivit a angažovanosti rodičů před výchovou	
Závislost rodičů (alkohol, drogy, gamblerství apod.)	x
Jiná příčina – jaká?	

4. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu školy a školního prostředí (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z vlivu školy a školního prostředí	
Nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy (př. přehlížení a neřešení kázeňských přestupků žáků)	
Nevhodné chování pedagogů k žákům a žáků k pedagogům	
Nepravidelná školní docházka – záškoláctví	
Nevhodný přístup pedagoga k žákům (př. „škatulkování žáků“)	x
Šikanování	
Špatná spolupráce s rodiči žáků	x
Špatný prospěch	
Jiná příčina – jaká?	

5. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu neformální skupiny - party (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality z vlivu neformální skupiny – party	
Anonymita party	
Boj o své místo v partě, snaha vyniknout	
Experimentování novými věcmi (př. prostituce)	
Kompenzace neúspěchů	x
Požívání návykových látek v partě	x
Přejímání negativistických postojů a skupinových norem party	
Trávení volného času – nuda	
Jiná příčina – jaká?	

6. Uved'te podle Váš nejčastější příčiny kriminality dětí a mládeže vyplývající z vlivu médií (můžete označit maximálně dvě příčiny), tyto označte křížkem

Příčiny kriminality mládeže z vlivu médií	
Komplexní ovlivnění osobnosti ve všech společenských rolích	
Manipulace s vědomím, myšlením a cítěním, ztráta schopnosti odlišit realitu od fikce	
Nekritické přebírání vzorů a způsobů jejich chování	
Přejímání agresivních návyků	x
Tipy na páčání trestné činnosti, způsoby její realizace i utajování	x
Zhlédnutí v prezentovaném životním stylu (bohatství, úspěch)	
Jiná příčina – jaká?	

B) DRUHY KRIMINALITY MLÁDEŽE

7. Uved'te podle Vás nejčastější druhy kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh kriminality	
Majetková	
Vandalismus (poškození cizí věci)	X
Násilná	X
Šikana	
Mravnostní (sexuální a další)	
Drogová	
Hospodářská	
Jiná – jaká?	

8. Uved'te podle Vás nejčastější druhy majetkové kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh majetkové kriminality	
Krádeže vloupáním	
Krádeže prosté	
Zpronevěry	
Podvody	
Krádeže motorových vozidel	X
Ostatní majetková kriminalita (př. podílnictví)	X

9. Uved'te podle Vás nejčastější druhy násilné kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně dva druhy), tyto označte křížkem

Druh násilné kriminality	
Vraždy	
Úmyslné ublížení na zdraví	
Loupeže	X
Vydírání	X
Porušování domovní svobody	
Nebezpečné vyhrožování (včetně útoku na úřední osobu)	
Jiná – jaká?	

10. Uved'te podle Vás nejčastější druhy mravnostní kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jeden druh), ten označte křížkem

Druh mravnostní kriminality	
Znásilnění	
Pohlavní zneužívání	
Pornografie	
Jiná – jaká?	

11. Uved'te podle Váš nejčastější způsoby páčání a utajování trestné činnosti dětmi a mládeží (můžete označit maximálně tři způsoby), tyto označte křížkem

Způsob páčání a utajování trestné činnosti	
Výběr předmětu útoku je určován jejich hodnotovým systémem, odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí	
Pachatelé jednají spíše emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace	
Konání pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle	
Chování pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení	
Příprava trestné činnosti je nedokonalá, schází prvek plánování, častá nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu	
Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině	
Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatelů	
Na páčání trestné činnosti má vliv předchozí požití návykových látek, ty zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporují nepřiměřené reakce na vnější podněty	x
Věci získané trestnou činností jsou velmi brzy rozdělovány mezi členy skupiny, zde je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině	
Při opakování se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti	x
Při získávání alibi se pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny	x

C) PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

12. Jaký druh prevence podle obsahového zaměření je podle Vás nejúčinnější (vyberte jeden), ten označte křížkem

Druh prevence podle obsahového zaměření	
Sociální prevence	X
Situační prevence	
Viktimologická prevence („bezpečné chování potenciální oběti“)	

13. Jaký druh prevence podle okruhu adresátů preventivních aktivit je podle Vás nejúčinnější (vyberte jeden), ten označte křížkem

Druh prevence podle okruhu adresátů	
Primární prevence	X
Sekundární prevence	
Terciární prevence	

14. Jaké programy (projekty) sociální prevence jsou podle Vás nejúčinnější (můžete označit maximálně dva z nich), tyto označte křížkem

Programy (projekty) sociální prevence	
Informační	
Resocializační	
Sportovní	
Umělecké a zájmové (další volnočasové)	
Včasné identifikace rizikových jedinců	X
Výchovné	X
Vzdělávací	
Jiné – jaké?	

15. Jaké metody situační prevence jsou podle Vás nejúčinnější (můžete označit maximálně dvě z nich), tyto označte křížkem

Metody situační prevence	
Bezhotovostní platební styk	
Fyzická hlídková a monitorovací činnost	
Kamery monitorovací systémy – „psychologická clona“	X
Označování movitých věcí	
Režimová opatření k pohybu osob a majetku	
Technické zabezpečení objektů	X
Zpřehlednění architektonických celků	
Jiné - jaké?	

D) RŮZNÉ

16. Kdo by podle Vás měl jako první identifikovat rizikového jedince kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jednoho z nich), toho označte křížkem

Osoba identifikující rizikového jedince	
Rodič (jiný člen rodiny)	
Pedagog předškolního zařízení	
Učitel při povinné školní docházce	x
Pediatr	
Sociální pracovník	
Orgán činný v trestním řízení	
Jiná osoba – kdo?	

17. Kdo by podle Vás měl být garantem preventivního působení vůči rizikovému jedinci kriminality dětí a mládeže (můžete označit maximálně jednoho z nich), toho označte křížkem

Garant preventivního působení na rizikového jedince	
Rodič (jiný člen) rodiny	
Pedagogický pracovník	
Sociální pracovník	x
Pracovník Probační a mediační služby ČR	
Jiná osoba – kdo?	

Příloha č. 3 - zaměření k individuálním rozhovorům pro případové studie

A o sobě

A1 – o své osobnosti – inteligence

- temperament

-charakter

-emoce

-schopnosti

-závislost

A2 – kriminální minulost

A3 – umístění ve výchovném (jiném) zařízení

A4 – vyšetření (léčení) na psychiatrii, poruchy

A5 – útěky z domova

A6 – sebepoškození

A7 – koho má rád

A8 – vzor

A9 – čeho by chtěl dosáhnout

B rodina

B1 – složení – úplná – neúplná - sourozenci

B2 – socioekonomický status + zaměstnání

B3 – trestná činnost rodičů + jiné patologické jevy

B4 – závislost rodičů

B5 – domácí násilí v rodině

B6 – výchova v rodině – nezájem, tvrdá *nebo* měkká – preference jiných aktivit

B7 – absence psychologických a pedagogických znalostí

B8 – společná činnost v rodině

B9 – zájem rodičů o jeho osobu

C škola

C1 – zda a co v současné době studuje

C2 – prospěch ve škole – propadnul

C3 – záškoláctví

C4 – vztah s učiteli

C5 – vztah se spolužáky

C6 – výchovné problémy ve škole

C7 – šikana

C8 – oblíbené a neoblíbené předměty

C9 – spolupráce školy s rodinou

D skupina vrstevníků – parta

D1 – členem party – proč?

D2 – kolik času zde tráví

D3 – co mu dává

D4 – postavení v partě – normy, činnosti

D5 – kriminalita v partě (popsat)

D6 – konzumace návykových látek

D7 – experimentování nepoznaným

E volný čas

E1- kolik volného času má

E2- zda jej tráví podle svého přání nebo je mu plánován

E3 - co ve volném čase dělá, s jakým úspěchem, baví ho to

E4 – kolik knih v posledním období přečetl, kolik navštívil koncertů, divadelních představení

E5 – co by chtěl ve volném čase dělat

F média

F1 – kolik času denně tráví sledováním televize, filmů

F2 – kolik času denně stráví na internetu, facebooku

F3 – považuje, co ve filmech vidí, za pravdivé, konfrontoval to se skutečností

F4 – přebírá vzory chování, které jsou zde uvedeny

F5 – chtěl by žít tak, jak je ve filmech prezentováno, dosáhnout toho uvedeným způsobem

F6 – bere hlavní hrdiny (zločince) za možný vzor chování

G – v čem vidí příčiny svého kriminálního jednání